

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Riitta Rissanen ja Merja Saalasti

MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYS – KEINO TYÖLLISTYÄ

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

Riitta Rissanen, Merja Saalasti

Maahanmuuttajayrittäjyys – keino työllistyä, 73 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysala, sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö, 2010

Ohjaajat: Lehtori Leena Byckling ja yritysneuvoja Tuula Paakkonen, Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy

Suomessa asui vuoden 2008 lopussa noin 142 600 ulkomaalaista, ja ulkomaalaisten määrä nousee vuosittain. Vuoden 2006 maahanmuuttopoliittisen ohjelman ensimmäinen tavoite on työperäisen maahanmuuton edistäminen. Työllistyminen yrittäjyyden avulla on yksi keino integroitua Suomeen.

Tämän opinnäytetyön aiheena on maahanmuuttajien työllistyminen yrittäjyyden avulla ja tavoitteena on saada palautetta maahanmuuttajien yrittäjyydestä. Opinnäytetyön idea on lähtenyt Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n yritysneuvojilta. He toivoivat aitoa palautetta maahanmuuttajataustaisilta yrittäjiltä niistä palveluista, joita yrittäjät ovat käyttäneet. Tarkoituksena on selvittää, mitä esteitä ja ongelmia maahanmuuttajat ovat kokeneet yritystä perustaessaan ja yritystoiminnan aikana, mitä palveluja he ovat käyttäneet ja minkälaisia kokemuksia heillä on käyttämistään palveluista. Teoriaosassa käsitellään maahanmuuttoa, maahanmuuttajia, maahanmuuttajien integroitumista, yrittäjyyttä ja maahanmuuttajayrittäjyyttä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivista eli laadullista menetelmää käyttäen. Selvitystä varten haastateltiin kahdeksaa maahanmuuttajataustaista yrittäjää. Puolet haastatelluista yrittäjistä oli perustanut yrityksensä ”Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen”- projektin aikana, ja he olivat saaneet palvelut ”yhden luukun”-periaatteella. Toinen puoli haastatelluista oli toiminut yrittäjänä jo pidemmän aikaa, ja he olivat hakeneet tarvitsemansa palvelut itsenäisesti eri tahoilta.

Selvityksen mukaan suurimmat esteet ja ongelmat ovat olleet haastateltavien puutteellinen suomen kielen taito sekä yrityslainsäädäntöön että rahoitukseen liittyvät tiedot. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajayrittäjät kokivat Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:ltä saamansa palvelut erittäin hyviksi ja tarpeelliseksi.

Asiasanat: maahanmuutto, maahanmuuttajat, integroituminen, yrittäjyys, maahanmuuttajayrittäjyys

ABSTRACT

Riitta Rissanen, Merja Saalasti

Entrepreneurship Among Immigrants – A Possibility for Employment, 73 pages,
2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2010

Instructors: Senior Lecturer Leena Byckling, and Business Consultant Tuula

Paakkonen from Lappeenranta Business Development Ltd.

By the end of 2008 there were about 142,000 foreigners living in Finland, and that number is increasing every year. The political programme in 2006 had as its primary goal to promote the employment of immigrants. Becoming an entrepreneur is one way to be employed and to better integrate into the Finnish system.

The subject of this study is promoting the employment of immigrants through entrepreneurship, and the goal is to gain information from immigrants who are in business and self-employed. The idea behind this survey came from the Lappeenranta Business Development, Ltd. They were interested in getting genuine feedback from foreign entrepreneurs about the services they were offered when they started their businesses. The purpose is to examine what kinds of obstacles and problems were experienced by the immigrants when founding their companies, and also what kinds of services were beneficial to them during that time. The theory portion of this study describes issues related to immigration, integration of immigrants, and entrepreneurship among immigrants.

The research method used was qualitative, and the data was gathered through interviews with 8 entrepreneurs of immigrant backgrounds. Four of the people in this group had participated in a course offered to immigrants interested in founding a business, and the services provided for them came from one place. The other four had been working as entrepreneurs for a longer time, and had received services from various organizations in the area.

The results of this study show that there are significant obstacles and problems for immigrants in entrepreneurship, including language barriers, scant information about pertinent legislation, and difficulties with financial arrangements. The interviewees generally considered the services offered by the Lappeenranta Business Development, Ltd. to have been very useful.

Keywords: immigration, immigrants, integration, entrepreneurship, entrepreneurship among immigrants

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 MAAHANMUUTTO JA MAAHANMUUTTAJAT	6
2.1 Maahanmuuttajien määritelmiä	9
2.2 Ulkomaalaiset Suomessa	11
2.3 Ulkomaalaiset Etelä- Karjalassa	12
2.4 Muuttamisen motiiveja	13
2.5 Maahanmuuton vaikutus alueella	14
2.6 Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin	15
3 INTEGROITUMINEN SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN	16
3.1 Kotoutumisen käsitteet	19
3.2 Maahanmuuttajat uudessa elämäntilanteessa	19
3.3 Maahanmuuttajien palveluntarve	20
4 YRITTÄJYYS JA MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYS	23
4.1 Maahanmuuttajayrittäjyyden käsite	24
4.2 Maahanmuuttajayrittäjyyden polku	25
4.3 Maahanmuuttajayrittäjyyden rakenne	28
4.4 Maahanmuuttajayrittäjyyden haasteet ja mahdollisuudet	29
5 MAAHANMUUTTAJIEN YRITTÄJYYTEEN OHJAAVAT PALVELUT	32
5.1 Yritysneuvonta	33
5.2 Rahoituspalvelut	34
5.3 Kielikurssit	38
5.4 Yrittäjyyskoulutus	39
6 YRITTÄJYYTEEN LIITTYVÄT PROJEKTIT	42
7 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTTAMINEN	45
7.1 Selvityksen tavoitteet ja selvitystehtävät	45
7.2 Selvityksen kohderyhmä	46
7.3 Aineiston keruu	47
7.4 Aineiston analysointi	49
7.5 Selvityksen luotettavuus	52
8 SELVITYKSEN TULOKSET	53
8.1 Yrittäjien taustatietoja	53
8.2 Yrittäjyys ja kokemukset yrittäjyydestä	54
8.3 Palvelujen tarve	58
8.4 Kokemukset palveluista	59
8.5 Kehittämisehdotuksia palveluihin	60
8.6 Tulevaisuuden näkymät	61
8.7 Momentin tunnettavuus	64
9 POHDINTA	66
LÄHTEET	69

LIITTEET

Liite 1 Haastattelukysymykset

Liite 2 Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Suomeen tulevien ja Suomessa asuvien maahanmuuttajien määrä on kansainvälisesti katsottuna vielä melko pieni. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2008 lopussa noin 142 600 ulkomaalaista. Suomen hallitus on hyväksynyt vuonna 2006 uuden maahanmuuttopoliittisen ohjelman, jonka päätavoite on työperäisen maahanmuuton edistäminen. Maassamme ennakoitu työvoimapula ja väestön ikääntyminen ovat lisänneet kiinnostusta maahanmuuttopoliittisiin kysymyksiin. Suomeen on tullut eniten maahanmuuttajia Venäjältä, Virosta, Ruotsista ja Somaliasta. Kaikista maahanmuuttajista suurin osa (76 %) kuuluu työikäiseen väestöön.

Maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviä kysymyksiä ja tehtäviä hoitavat useat viranomaiset. Vastuut maahanmuuttoasioissa jakautuvat valtion ja kuntien kesken. Kaikkien toimijoiden resurssit ovat tarkkaan sidotut, ja näin ollen ESR - osarahoitteisilla projekteilla on keskeinen rooli maahanmuuttopolitiikan toteutuksen kannalta.

Maahanmuuttajien määrä kasvaa jatkossakin. Työttömyys on maahanmuuttajien keskuudessa yleistä, ja yrittäjyys on hyvä työllistymisvaihtoehto. Maahanmuuttajien yrittäjyys on myös hyvä integroitumistapa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomessa maahanmuuttajien yritystoiminta on vilkastunut merkittävästi 2000-luvulla. Tähän vaikuttavat muun muassa maahanmuuttajaryhmissä elävä yrittäjyyden perinne ja matalampi riskinotto-kyky kuin kantaväestöllä. Maahanmuuttajataustaisten yritysten määristä on vaikea saada tarkkoja lukuja. Yli puolet toimivista maahanmuuttajayrityksistä on aloittanut vuoden 2001 jälkeen, joten ”etninen” yrittäjyys on tuore ilmiö.

Yrityksen perustamisvaiheessa maahanmuuttajia auttaa yrityspalveluiden mahdollisimman selkeä ja asiakaslähtöinen organisointi, jota voidaan kutsua ”yhden luukun” -periaatteeksi. Taustalla on näkemys julkisten palvelujärjestelmien mo-

nimutkaisuudesta, minkä vuoksi palveluja ei osata käyttää tai niiden olemassaolosta ei tiedetä.

Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy järjestää ”Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen”- projektin puitteissa yritysneuvontaa aloittaville maahanmuuttajayrittäjille ”yhden luukun” - periaatteella. Opinnäytetyömme aihe lähti siitä, että olemme kiinnostuneita yrittäjyydestä ja Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n yritysneuvojat halusivat maahanmuuttajataustaisilta yrittäjiltä aitoa palautetta saamistaan palveluista ja mahdollisia kehittämissuhteita palveluihin.

Tehtävämme on selvittää, mitä ongelmia ja minkälaisia esteitä maahanmuuttajat ovat kokeneet yritystä perustaessaan ja yritystoiminnan aikana. Selvitämme, mitä palveluja he ovat käyttäneet, ja minkälaisia kokemuksia heillä on saamistaan palveluista. Tätä varten haastattelimme kahdeksaa maahanmuuttajayrittäjää Lappeenrannassa.

Tarkastelemme opinnäytetyömme teoriaosuudessa maahanmuuttoa, maahanmuuttajia ja yrityksen perustamista maahanmuuttajien näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen, koska maahanmuutto ja maahanmuuttajien työllistymisasiat ovat laajasti esillä tiedotusvälineissä.

2 MAAHANMUUTTO JA MAAHANMUUTTAJAT

Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on Suomessa noussut vuoden 1980 lopun noin 25 000 nykyiseen yli sataan tuhanteen henkilöön. Lähtötason alhaisuudesta johtuen kasvuvauhti on ollut Euroopan nopeimpia. Euroopan sisäisen väestökehityksen, sen lähialueilla tapahtuvan väestökasvun, globaalin taloudellisen eriarvoisuuden sekä poliittisten, taloudellisten ja ympäristöllisten riskitekijöiden johdosta maahanmuuton voi ennustaa jatkuvan myös tulevaisuudessa. Lokakuussa 2006 valtioneuvoston hyväksymä hallituksen maahanmuuttopolitiininen ohjelma esittää työperäisen maahanmuuton lisäämistä. Samana syksynä eduskunnassa käydyn maahanmuuttopolitiinisen keskustelun perusteella kan-

sanedustajien keskuudessa vallitsee huomattava yhteisymmärrys maahanmuuton välttämättömyydestä. (Saukkonen 2007, 5.)

Suomeen muutto on ollut vähäistä. Vasta 1990-luvun alussa Neuvostoliiton hajomisen jälkeen Suomeen muutto alkoi kasvaa. Maahanmuuton peruste oli ensisijaisesti humanitaarinen. Suomesta turvapaikkaa hakevien määrä nousi ja Suomeen muuttivat myös paluumuuttajan aseman saaneet inkerinsuomalaiset. (Arajärvi 2009, 6.) Inkerinsuomalaisilla ja muilla suomalaista syntyperää olevilla on ollut mahdollisuus muuttaa Suomeen erityissäännösten perusteella. Sisäasiainministeriö on aloittanut lainsäädäntötyön ulkomaalaislain muuttamiseksi niin, että inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen erityisoikeudella loppuu. Vastaisuudessa inkerinsuomalaiset voivat muuttaa Suomeen ulkomaalaislain yleisten säännösten mukaan esimerkiksi työntekijän tai opiskelijan oleskeluluvalla. Hallituksen esitys eduskunnalle pyritään antamaan syysistuntokaudella 2010. (Sisäasiainministeriö 2009.)

Vuonna 2008 tapahtui merkittävä muutos. Ulkomailta Suomeen muutti vuoden 2008 aikana 29 100 henkeä. Määrä on 3 100 edellisvuotta suurempi ja samalla suurin koko itsenäisyytemme aikana. Suomesta ulkomaille muutto lisääntyi hieman ollen 13 650 henkeä. Nettomaahanmuuttoa kertyi vuoden 2008 aikana yhteensä 15 450 henkeä, mikä on määrällisesti eniten sotien jälkeen. Vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä nettomaahanmuutto oli 400 henkeä suurempi kuin vuotta aiemmin. EU-maista on muutettu kahdeksana viimeisenä vuonna Suomeen enemmän kuin Suomesta EU-maihin. Suomi sai vuonna 2008 muuttovoittoa EU-maista 5 200 henkeä. (Tilastokeskus 2009.)

Suomen maahanmuuttopoliittinen keskustelu ja palvelujen kehittäminen painotuivat pitkään ns. humanitaariseen maahanmuuttoon, vaikka suurin osa maahanmuuttajista on muuttanut Suomeen muilla perusteluilla kuin pakolaisuus. Viime vuosina yhteiskunnallisessa keskustelussa on painottunut maahanmuuton moninaistuminen ja on alettu korostaa erityisesti työperäistä maahanmuuttoa. Väestön vanhetessa ja ikääntyessä maahanmuuttoa tarvitaan. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 7.)

Suomessa maahanmuuttoasioista ovat vastanneet useat eri ministeriöt. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman mukaisesti vuonna 2008 on sisäasiainministeriöön muodostettu maahanmuutosta ja kotouttamisesta vastaava kokonaisuus, johon siirtyi suurin osa maahanmuuttoon liittyvistä toimijoista sisäasiainministeriöstä ja työministeriöstä. Vuonna 2008 perustetun Maahanmuuttoviraston tehtäviä ovat myös etnisen yhdenvertaisuuden ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen sekä rasismien ja etnisen syrjinnän ehkäisy. Maahanmuuttoviraston yhteyteen siirtyivät myös vähemmistövaltuutetun toimisto ja syrjintälautakunta. Muutoksen tarkoituksena on vahvistaa maahanmuuttoasioiden koordinaatiota ja kokonaisvastuuta. Työvoima- ja elinkeinokeskusten työvoimaosastot vastaavat kuntien ja työvoimatoimistojen ohjauksesta kotouttamiseen, pakolaisuuteen ja siirtolaisuuteen liittyvissä asioissa. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 7.)

Maahanmuuttoon liittyvät asiat koskettavat koko yhteiskuntaa laaja-alaisesti. Maahanmuutto näyttäytyy eri tavoin tarkasteltaessa asiaa eri näkökulmista. Monikulttuurinen yhteiskunta ei tarkoita pelkästään viranomaisten palveluja tai virallisten toimijoiden osallisuutta, eikä se synny pelkästään viranomaisvoimin, vaan siihen tarvitaan laaja-alaista toimijoiden osallisuutta. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 8.)

Suomessa työperäinen maahanmuutto on noussut terminä laajasti julkiseen keskusteluun. Matti Vanhasen ensimmäinen hallitus kirjasi ja hyväksyi työperäisen maahanmuuton edistämisen vuonna 2006 maahanmuuttopoliittisen ohjelman ensimmäiseksi tavoitteeksi. Maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa esitetään osaavan työvoiman saatavuuden turvaamista ja väestön osaamis pohjan vahvistamista ulkomaalaisten työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä maahanmuuttoa edistämällä (Simola 2008, 8.)

Maahanmuuttajista voidaan todeta, että he ovat erittäin heterogeeninen kokonaisuus. Maahanmuuttajien taustat vaihtelevat kansallisuuden, kansalaisuuden, kielen, syntymämaan, koulutuksen, työmarkkina-aseman ja maahantulon perusteen mukaan. (Arajärvi 2009, 12.)

Suomea kuvataan monikulttuurisena yhteiskuntana ja tällä tarkoitetaan yleensä etnisten ryhmien määrän kasvua. Monikulttuurinen yhteiskunta määritetään rinnakkain elävien, eri etnisten ryhmien yhteisöksi. Globalisoituvassa maailmassa etnisyydet kohtaavat valtioiden rajoilla ja rajojen yli. (Huttunen 2005, 117.)

2.1 Maahanmuuttajien määritelmiä

Yleisellä tasolla maahanmuuttajaksi määritellään henkilö, joka elää väliaikaisesti tai pysyvästi maassa, jossa hän ei ole syntynyt, mutta johon hän on luonut merkittäviä sosiaalisia siteitä. Maahanmuuttaja on vakiintunut käsite, joka tarkoittaa kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Yleisesti ymmärrettyinä maahanmuuttaja on eri kulttuurista Suomeen muuttanut henkilö. (Ahtonen, Jussila & Kotisaari 2003, 17.) Sana maahanmuuttaja on kuitenkin viime aikoina herättänyt keskustelua. Pohditaan sitä, ketä voi pitää maahanmuuttajana ja kuinka kauan hän on maahanmuuttaja. Onko sopivaa käyttää maahanmuuttaja sanaa vai voidaanko se korvata sanalla uussuomalainen, mamu, ulkomaalais-taustainen henkilö vai keksitäänkö kenties jokin uusi termi? (Kirjanen 2008, 38.)

Maahanmuuttajaväestöstä puhuttaessa käytetään tilastollisia ja lainsäädännöllisiä käsitteitä ulkomaan kansalainen, ulkomailla syntynyt ja vieraskielinen. Ulkomaan kansalaisella ei yleensä ole Suomen passia, mutta hän on saattanut syntyä Suomessa. Kaksois- tai monikansalaiset ovat useamman kuin yhden valtion kansalaisia ja heitä on Suomessa kasvava määrä, koska vuoden 2003 uudessa kansalaisuuslaissa kansalaisuuden saantia on helpotettu ja laajennettu. (Martikainen & Tiilikainen 2007.)

Pysyvästi Suomessa asuvaksi henkilöksi katsotaan vähintään vuoden oleskeluluvan omaava maahanmuuttaja, jolla on myös aikomus jäädä Suomeen. Hänelle kuuluvat samat oikeudet käyttää julkisia palveluja kuin valtaväestöön kuuluallekin. (Räty 2002, 142.) Maahanmuuttajat määritellään useilla eri tekijöillä.

Perheperusteinen maahanmuuttaja on henkilö, joka ei tule Suomeen yksin, vaan yleensä perhe seuraa mukana. Osa muuttaa maahan solmiakseen täällä avo- tai avioliiton. (Iivanainen 2008, 6.)

Humanitaarisia muuttajia ovat kaikki suojelun tarpeen vuoksi maahan tulleet pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Turvapaikanhakija voi jäädä maahan, joko saamalla turvapaikan, jolloin hän saa pakolaisstatuksen, tai hänelle voidaan myöntää oleskelulupa. Tällöin hän kirjautuu väestötietorekisteriin maahanmuuttajana. (Iivanainen 2008, 6.) Pakolainen on ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNCHR toteaa olevan pakolainen. (Sisäasiainministeriö 2008.)

Paluumuuttaja on ulkosuomalainen tai suomalaista syntyperää oleva ulkomaan kansalainen perheenjäsenineen, joilla on Suomen lainsäädännössä tunnustettu oikeus paluumuuttoon. Paluumuuttajaksi luokitellaan myös mukana tulevat perheenjäsenet. (Iivanainen 2008, 6.) Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin, kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. (Maahanmuuttovirasto 2009.)

Työperusteinen muuttaja on yrityksen ulkomailta hankkima työntekijä tai yksittäinen henkilö, joka on tullut Suomeen hankkiakseen täällä toimeentulonsa joko palkansaajana tai yrittäjänä. EU:n ulkopuolisen maan kansalaiselle työnteko on Suomessa luvanvaraista. (Iivanainen 2008, 6.) Tähän ryhmään kuuluvat asiantuntijat, muut ammattilaiset, keikkatyöläiset, yrittäjät, kansainväliset harjoittelijat, au-pairit ja muut kotitaloustyöntekijät ja sesonkityövoima. (Saukkonen 2007, 8.)

Opiskelijaksi tulevia maahanmuuttajia ovat tutkinto-opiskelijat ja opiskelijavaihtoon tulevat (Saukkonen 2007,8). Suomeen muuttavien ulkomaalaisten opiskelijoiden, jotka eivät ole EU:n kansalaisia tai heihin rinnastettavia, on hankittava oleskelulupa, jos opinnot Suomessa kestävät yli kolme kuukautta (Iivanainen 2008, 6).

Laiton tai dokumentoimaton muuttaja on henkilö, joka ylittää oleskelulupansa tai viisuminsa aikarajan, ihmiskaupan uhri, maahan jäävä kielteisen turvapaikan

saanut tai dokumentoimattomasti maassa oleva ja työskentelevä (Iivanainen 2008, 6).

2.2 Ulkomaalaiset Suomessa

Ulkomaalaisten määrä Suomessa oli 30.11.2008 noin 142 600 henkeä (Tilastokeskus 2009). Ulkomaan kansalaiset poikkeavat ikärakenteeltaan selvästi Suomen kansalaisista. Suomessa asuvista ulkomaalaisista 79 % on työikäisiä (15–64 vuotiaita). Osuus on huomattavasti korkeampi kuin suomalaisilla, joista 66 % on työikäisiä. Vanhuksia ulkomaalaisista on noin 6 % ja lapsia noin 15 %. (Arajärvi 2009, 7.)

Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät Suomessa vuonna 2008 olivat venäläiset (26 900), virolaiset (22 500), ruotsalaiset (8 500), somalit (4 900), kiinalaiset (4 500), thaimaalaiset (3 900), saksalaiset (3 500), isobritannialaiset (3 200) ja irakilaiset (3 200). (Maahanmuuttovirasto 2009.)

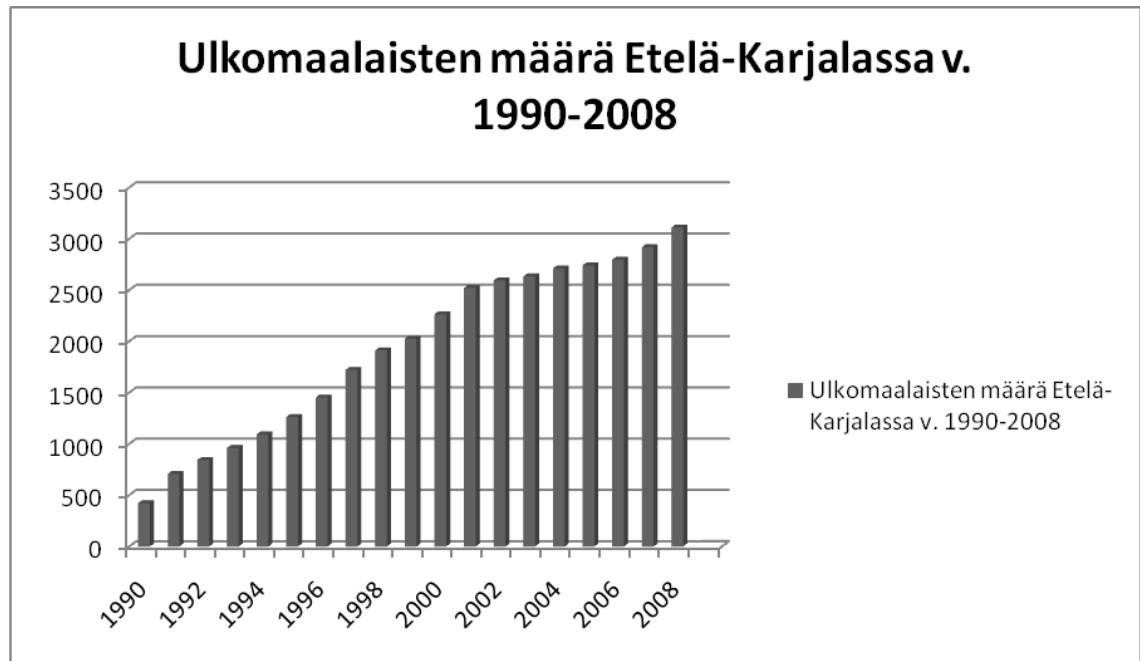

Kuvio 1. Ulkomaalaiset Suomessa 31.12.2008 – suurimmat kansallisuusryhmät
Lähde: Maahanmuuttovirasto 2009

2.3 Ulkomaalaiset Etelä- Karjalassa

Etelä- Karjalassa vain joka viides ulkomaalainen on saanut Suomen kansalaisuuden. Vuosina 2000–2006 kansalaisuuden saaneita on yhteensä 699 ulkomaalaista. Eniten heitä on Lappeenrannassa ja toiseksi eniten Imatralla. Ulkomailla syntyneitä asuu maakunnassa yli 4000 henkilöä ja ulkomaalaisstatuksella noin 2800 henkilöä. (Iivanainen 2008, 8.)

Etelä-Karjalassa ulkomaalaisten määrä on kasvanut huomattavasti 1990-luvulla. Tästä huolimatta ulkomaalaisten osuus väestöstä on alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Maan keskiarvoa nostaa Uusimaa, jonne valtaosa ulkomaalaisista sijoittuu. Etelä-Karjalassa asuvien ulkomaalaisten osuus on kolmanneksi suurin. Tämä on seurausta mm. Venäjän rajan läheisyydestä. Venäjänkielisten asukkaiden osuus väestöstä on maan keskiarvoa korkeampi useassa Etelä-Karjalan kunnassa. (Iivanainen 2008,9.)

Kuvio 2. Ulkomaalaisten määrä Etelä-Karjalassa v. 1990–2008
Lähde: Tilastokeskus 2009

2.4 Muuttamisen motiiveja

Ulkomaalaisten maahanmuuton syyt ovat 1990–2000-luvulla olleet pääasiassa muita kuin suoranaisesti työntekoon liittyviä. Yleisin Suomeen suuntautuvan muuton peruste on ollut ja on edelleen perheside. Työperäinen maahanmuutto näyttää kuitenkin ohittavan tämän perusteen. Väestön ikääntymisen aiheuttaman työvoimapulan seurauksena Suomen yhdeksi tavoitteeksi onkin asetettu erityisesti työn takia Suomeen muuttavien määrän lisääminen. (Arajärvi 2009, 13.) Suomen väestön vanheneminen ja työvoiman saatavuuden odotettavissa olevat ongelmat lisäävät maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen merkitystä. Pääosa maahanmuuttajista on työikäisiä ja heillä on korkea motivaatio päästä työmarkkinoille. Muuttajien, suomalaisen yhteiskunnan ja työmarkkinoiden kannalta on tärkeää, että muuttajien voimavarat otetaan täysimääräisesti käyttöön. (Arajärvi 2009, 19.)

Maahanmuuton taustalla 1990–2000 -luvuilla on ollut useimmiten perheside (60 %), pakolaisuus (n.15 %) tai paluumuutto entisen Neuvostoliiton alueelta (n.10 %) ja vain harvoin työperusteinen muutto (5-10 %). Niinpä Suomessa, toisin kuin monessa muussa teollisuusmaassa, muut kuin työvoimapolitiittisista syistä muuttaneet henkilöt ovat muodostaneet suuremman ryhmän maahanmuuttajista. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 19.)

Suurin osa Suomessa asuvista ulkomaalaisista on tullut maahan muun kuin työnhaun perusteella. Tavanomaisimmat syyt ovat perhesiteet Suomeen, esimerkiksi suomalaisten puolisoitten tai muiden perheenjäsenten täällä asuminen. Osa solmii avo- tai avioliiton suomalaisen kanssa. Yli puolet muuttajista on perheperusteisia. Paluumuuttajia ja työn vuoksi Suomeen tulleita on kumpiakin noin kymmenesosa muuttajista. Noin kuudennesella on muuton syynä pakolaisuus tai suojelun tarve. (Iivanainen 2008, 7.)

Etelä-Karjalassa asuvista ulkomaalaisista suurin osa on venäläisiä. Venäläisten muuton motiivina ovat maamme vakaat yhteiskunnalliset olot sekä toimeentulo ja opiskelumahdollisuudet, mutta erittäin tärkeänä syynä on avo- tai avioliiton

solmiminen. Erityisesti rajamaakunnissa avioliitot ovat paluumuuttoa suurempi motiivi muuttaa Suomeen. (Iivanainen 2008, 8.)

Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman (2006) mukaan maahanmuuton syihin tulee tulevina vuosina yhä enemmän kirjoja. Nykyistä useammat muuttavat Suomeen joko työn tai opiskelun perusteella. Samalla koko muuttoliikkeestä käytävä keskustelu laajenee ja politisoituu. Maahanmuuttopoliittinen ohjelma saa vakuuttuneeksi siitä, että työperäistä muuttoa tarvitaan tulevina vuosina. (Suokonautio 2008.)

2.5 Maahanmuuton vaikutus alueella

Maahanmuuton vaikutus Etelä-Karjalan alueella ei ole suoraan johdettavissa muuttajien määrästä, koska osa alueen maahanmuuttajista muuttaa edelleen muualle maahan tai ulkomaille. Etelä-Karjalassa maahanmuuttajia on ollut lähes 400 henkilöä vuosittain, mutta samaan aikaan maakunnasta on lähtenyt vajaa 200 henkilöä ulkomaille. (Iivanainen 2008, 31.)

Maahanmuuttajista suurin osa on työikäisiä. Mukana on myös lapsia ja nuoria, joten heidän vaikutuksensa ikärakenteeseen on suotuisa. Taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikutus ei ole välttämättä positiivinen, koska muuttajissa on paljon työttömiä ja työvoiman ulkopuolella olevia. Väkeä kaivataan alueelle lisää, koska alueella työvoiman kysyntä tulee olemaan suurempi kuin tarjonta. Maahanmuuttajissa on paljon hyödyntämätöntä työvoimavarantoa. Venäläisistä maahanmuuttajista on lähes viidennes työttöminä vielä vuosi muuton jälkeen. Tulevaisuudessa maahanmuutosta yhä suurempi osa on työperäistä maahanmuuttoa. Kokonaisuudessaankin maahanmuuton uskotaan määrällisesti lisääntyvän ja näin ulkomaalaisen väestönosuuden odotetaan kasvavan. (Iivanainen 2008, 32.)

Muuttoliikkeeseen vaikuttavat sekä Suomen että muun maailman tapahtumat, erityisesti talouden ja elinkeinoelämän kehitys. Venäjän makrotalouden nousulla on suuri merkitys muuttoliikkeeseen Etelä-Karjalassa, ja ennen pitkää se tulee hidastamaan Venäjältä Suomeen tapahtuvaa muuttoa. Jos Venäjän talouden

nousu toimii Venäjältä muuttaja jarruttavana tekijänä, niin samanaikaisesti venäläinen yritysmaailma laajentaa toimintaansa Suomen puolelle, jolloin siihen sisältyy myös työperäistä muuttamista. (Iivanainen 2008, 32.)

Suomi tarvitsee koulutukseltaan eritasoisia maahanmuuttajia; korkeastikoulutettuja asiantuntijatehtäviin ja vähemmän koulutettuja perustyöhön. Palvelualaa pidetään suurimpana työvoiman tarvitsijana. Varsinkin hoiva- ja sairaanhoitoalat sekä siivous-, kiinteistö- ja rakennusalat tarvitsevat työvoimaa. Kielitaitoisia maahanmuuttajia tarvitaan useilla aloilla, erityisesti kaupan alalla, palveluyrityksissä ja vientikaupan tehtävissä. Maahanmuuttajien työllistymistä eri aloille nopeutettaisiin koulutuspalveluja kehittämällä ja järjestämällä heti maahan tultaessa taso- ja näyttötestejä ja niiden perusteella profiloitua koulutusta. (Iivanainen 2008, 32.)

Työvoimaministeriön vuonna 2008 tekemän työpoliittisen tutkimuksen mukaan terveydenhuollon kustannukset ovat maahanmuuttajilla pienemmät kuin suomalaisilla. Syynä tähän on se, että maahanmuuttajat käyttävät palveluja suomalaisia harvemmin. Samoin sosiaalihuollon, laitoshoidon, asumispalveluiden ja kotihoidon kustannukset ovat vähäiset, sillä maahanmuuttajat ovat pääasiassa työikäistä väkeä. Kustannukset ovat vain viidesosa suomalaisperäisen väestön kustannuksista. Tutkimuksen mukaan myös maahanmuuttajien keskuudessa yksityispalveluiden käyttö on vähäistä. (Iivanainen 2008, 33.)

2.6 Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin

Suomalaisten suhtautumisesta maahanmuuttajiin on tehty kattavia tutkimuksia vuodesta 1987 lähtien. Viimeisimmässä tutkimuksessa, joka perustuu Jaakkolan (2005) vuosina 1987–2003 tekemiin kyselyihin, todetaan suomalaisten asenteiden muuttuneen aikaisempaa myönteisemmiksi. Silti lähes joka kolmas suomalaisista oli sitä mieltä, että Euroopan ulkopuolelta tulleiden maahanmuuttajien on palattava kotimaahansa. Niin ikään vuonna 2003 tehdyn Eurobarometrisen tutkimuksen mukaan noin joka neljäs suomalainen ilmoitti vastustavansa monikulttuurisuutta. Asenteet työperäistä maahanmuuttamista kohtaan ovat kuitenkin

kin muuttuneet huomattavasti aiempaa myönteisemmiksi. (Sisäasiainministeriö 2008, 43.)

Suhtautuminen maahanmuuttajiin vaihtelee vastaanottajamaan taloudellisen tilanteen mukaan. Jaakkola (1999) toteaa suomalaisen asenneilmaston olevan vuorovaikutuksessa yhteiskunnan suhdanteiden kanssa. Syrjivät asenteet näkyvät erityisesti työnhaussa. Syrjintä näyttäytyy esimerkiksi liiallisina kielitaitovaatimuksina tai perusteettomina kansalaisuusvaatimuksina. (Voima 2005,19.)

Huoli omasta työpaikasta, asunnon saamisesta ja sosiaalisista etuuksista voi kiristää asenteita. Kielteistä suhtautumista maahanmuuttajiin selittävätkin keskeisesti sosioekonomista asemaa koskevat joko kuvitellut tai todelliset uhkakuvat. Tämän uhan kokemukset voimistuivat 1990-luvun laman ja suurtyöttömyyden aikana. Kun talous elpyi ja työttömyys väheni, pakolaisten ja muiden ulkomaa-laisten maahanmuuttoon liitetyt sosioekonomisen uhan kokemukset vähenivät. (Iivanainen 2008,16.)

3 INTEGROITUMINEN SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN

Maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan lähestytään yleensä juuri kotoutumisen käsitteen kautta. Käsitettä voidaan pitää suomenkielisenä vastineena yhteiskuntaan integroitumiselle. Kotoutumisella viitataan yleensä maahanmuuttajan yksilölliseen kehitykseen, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen työelämään ja uuden yhteiskunnan toimintaan kuitenkin samanaikaisesti omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. (Peltola & Metso 2008, 62–63.)

Kotouttamislaki koskee kaikkia Suomeen pysyvästi muuttaneita henkilöitä ja kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä. Näitä ovat muun muassa ohjaus, neuvonta ja tiedottaminen, suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen toimintaan perehdyttäminen, suomen ja ruotsin kielen opetus, työvoimapolitiittinen koulutus ja työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavat toimenpiteet, luku- ja kirjoitustaidon

opetus, tulkkipalvelut sekä erityistä tukea tarvitsevien ryhmien palvelut. Kotouttamispalvelut perustuvat vuonna 1999 voimaan tulleeseen lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999). Kotouttamislaki velvoittaa kunnat laatimaan yhteistyössä työvoimaviranomaisten, kansaneläkelaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa kotouttamisohjelman, jossa määritellään kotouttamisen tavoitteet, toimenpiteet ja voimavarat sekä tehdään viranomaisten yhteistyösuunnitelma. (Peltola & Metso 2008, 62–63.)

Suomessa työ on Forsanderin (2001) mukaan keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä kaikkien ihmisten kannalta, on sitten kysymys työvoimaan kuuluvasta väestöstä tai työvoimaan välittömästi kosketuksessa olevasta väestöstä. Maahanmuuttajaperheessä yhden perheenjäsenen työttömyys vaikuttaa koko perheen uuteen yhteiskuntaan kotoutumiseen. Maahanmuuttajien integraatiota on hyvin pitkään käsitelty kulttuuri- ja identiteettikysymyksiin kietoutuvana ilmiönä. (Voima 2005, 14.)

Maahanmuutto on selkeästi tämän hetken eurooppalaisessa väestökeskustelussa keskeinen väestöllinen komponentti. Jotta eri maissa maahanmuutto olisi hallinnassa, edellyttää se erityisesti panostamista tulijoiden integroitumiseen. Mikäli maahanmuuttaja kokee olevansa tervetullut ja hänellä on tietoisuus sekä varmuus oleskelunsa kestosta, voidaan kotoutumiselle luoda suotuisat edellytykset. (Forsander 2004, 74.)

Sopeutuminen uuteen maahan tarkoittaa monia asioita, kuten kielen oppimista, työllistymistä sekä oman paikan löytämistä ympäröivästä yhteisöstä. Sopeutuminen uuteen maahan on mahdotonta ilman vuorovaikutusta maan asukkaiden kanssa. Maahanmuuttajat tarvitsevat monenlaista tietoa elämästä Suomessa. (Kirjanen 2008, 25.)

Maahanmuuttajien yritystoiminta nähdään Jorosen (2006) mukaan varsin tehokkaana integraation väylänä, sillä yritystoiminnassa menestyminen edellyttää maahanmuuttajilta aktiivista perehtymistä vastaanottavan maan olosuhteisiin ja oman toimintansa sopeuttamista niihin. Toisaalta yrittäjäyys tarjoaa mahdolli-

suuksia vaikuttaa vastaanottavaan yhteiskuntaan tuomalla siihen uusia toimintatapoja ja tuotteita. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 16.)

Maahanmuuttaja kotoutuu uuteen kotimaahansa yksilönä, perheen tai sukunsa jäsenenä sekä oman kulttuurinsa edustajana. Terveen itsetunnon ja identiteetin kannalta nämä kolme kotoutumisen ja hyväksytyksi tulemisen tasoa ovat maahanmuuttajalle yhtä tärkeitä kuin tähän yhteisöön ja kulttuuriin syntyneille. Ne muodostavat tarvittavan sosiaalisen verkoston ja antavat kulttuurisen perustan. Koulutuksen ja kotoutumista edistävien toimintojen tulee huomioida kotoutumisen eri tasot ja tukea niitä osatekijöitä, joihin maahanmuuttajan yksilöllinen sekä yhteisöllinen kotoutuminen ja hyväksytyksi tuleminen perustuu. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 38.)

Kotoutumista edistävä toiminta voi käsittää monenlaisia asioita. Kolmannen sektorin toiminta, järjestöt, seurakunnat ja yhdistykset ovat keskeisessä asemassa toiminnan järjestämisessä. Integroituminen eli kotoutuminen koskettaa henkilön koko elämää, joten kotoutumista tukevat monenlaiset asiat. On tärkeää, että maahanmuuttajilla on todellinen mahdollisuus osallistua sellaiseen toimintaan, joka heitä kiinnostaa. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 31.)

Kuntien kotouttamisohjelmat koskevat kaikkia maahanmuuttajia, mutta yksilöllisten kotoutumista edistävien ja kotouttamissuunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden piriin kuuluvat maahanmuuttajista vain ne, jotka ovat työttömiä työnhakijoita tai saavat toimeentulotukea. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan on pääsääntöisesti kolmen vuoden ajan ensimmäisestä kuntaan rekisteröitymisestä. Poikkeustapauksissa sitä voidaan pidentää viiteen vuoteen. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan mm. niistä toimenpiteistä ja palveluista, jotka auttavat maahanmuuttajaa työllistymään, jatkamaan opintojaan ja saamaan tarvittavat tiedot yhteiskunnassa toimimiseksi. Kotouttamissuunnitelma voi sisältää kotoutumiskoulutusta, työharjoittelua, ammatillista koulutusta, yleissivistävää koulutusta, harrastustoimintaa, kulttuuriharrastuksia jne. Uuteen yhteiskuntaan kotoutuminen on usein pitkä prosessi. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 19.)

3.1 Kotoutumisen käsitteet

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan toteuttaen (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999). Berry (1986) määrittelee integraation eli kotoutumisen akkulturaatioteorian kautta. Akkulturaatiolla tarkoitetaan sitä, että vähintään kaksi autonomista ryhmää kohtaa ja jommassa kummassa ryhmässä tapahtuu muutoksia ryhmien välisen kontaktin vaikutuksesta. Periaatteessa muutos tapahtuu kummassakin ryhmässä, mutta yleensä vaikutteita siirtyy enemmän vahvasta ryhmästä heikompaan ryhmään. (Räty 2002, 125.)

Berry muodostaa neljä mahdollista tapaa suhtautua uuteen yhteiskuntaan. **Integraatio** kuvaa tilannetta, jossa maahanmuuttajalla on toimiva suhde sekä omaan etniseen taustaryhmäänsä että valtaväestöön. **Marginalisoituminen** on tyypillistä silloin, kun oma kulttuuri torjutaan, mutta ei kuitenkaan omaksuta enemmistökulttuuria. **Assimilaatio** eli sulautuminen merkitsee oman kulttuurin hylkäämistä ja enemmistökulttuurin omaksumista sen tilalle. Tämä asenne voi olla haitallinen sopeutumiselle. **Separaatiota** eli eristäytymistä esiintyy silloin, kun vähemmistön jäsenet korostavat vain omaa kulttuuriaan ja vetäytyvät kanssakäymisestä valtaväestön edustaman kulttuurin kanssa. Tässä tilanteessa sopeutuminen vaikeutuu, jos asenne johtaa kyvyttömyyteen osallistua laajempaan yhteiskuntaan. (Räty 2002, 125–127.)

3.2 Maahanmuuttajat uudessa elämäntilanteessa

Suomeen saapuessaan maahanmuuttaja samaistuu muihin maahanmuuttajiin ja on yksi vähemmistöryhmän jäsen. Tämä mahdollistaa uuden identiteetin muodostumisen. Vasta pidemmän ajan kuluttua maahanmuuttaja voi kokea olevansa suomalaisen yhteiskunnan jäsen. (Räty 2002, 108–109.)

Uuteen maahan saapuessaan maahanmuuttaja käy läpi pitkän prosessin, joka sisältää tiettyjä vaiheita. Tämä prosessi on jokaisella maahanmuuttajalla yksilöllinen ja kestää eripituisen ajan. Siinä on nähtävissä kriisiin kuuluvia tyypillisiä

piirteitä. Tätä sopeutumisprosessia kutsutaan kulttuurisokiksi. (Räty 2002, 120.) Kulttuurisokin eri vaiheet voidaan kuvata Rädyn (2002) mukaan neljällä eri tavalla:

Kuherruskuukausi on se vaihe, jolloin maahanmuuttaja on aktiivinen ja suhtautuu positiivisesti uuteen maahan ja uusiin asioihin. Haasteet kielen ja kulttuuriin sopeutumisen osalta ovat voitettavissa. Maahanmuuttaja kokee suomalaiset pääasiassa ystävällisinä mahdollisesta kulttuurierosta huolimatta. (Räty 2002, 121.)

Torjuntavaiheessa maahanmuuttaja kokee elämän uudessa maassa hankalana ja suhtautuu asioihin hyvinkin kielteisesti. Hän saattaa suhtautua vihamielisesti uuteen kulttuuriin ja myös siihen liittyviin asioihin. Kanssaihmiset tuntuvat epäystävällisiltä ja uuden kulttuurin mukanaan tuomat asiat alkavat ahdistaa. Erilaiset psykosomaattiset sairaudet ovat tyypillisiä tässä vaiheessa. Monet saattavat myös passivoitua ja tulla voimattomiksi omien asioidensa hoitamisessa. (Räty 2002, 121.)

Tasapainonhakuvaiheessa maahanmuuttajan kielteinen asennoituminen vähenee ja hänen elämänsä alkaa sujua. Tunteet uutta kotimaata kohtaan muuttuvat realistisimmiksi ja hän näkee asioissa sekä hyviä että huonoja puolia. (Räty 2002, 121.)

Useamman kulttuurin hallinta on kulttuurisokin viimeinen vaihe, jolloin maahanmuuttaja on omaksunut kahden kulttuurin kielen, arvot ja tavat. Hän pystyy tasapainoilemaan kahden eri kulttuurin välillä. (Räty 2002, 121.)

3.3 Maahanmuuttajien palveluntarve

Maahanmuuttajille tarjottavat palvelut voidaan jakaa kahteen osaan: yleisiin, kaikkiin kohdistuviin palveluihin ja maahanmuuttajiin erityisesti kohdistuviin palveluihin. Yleisten palvelujen saaminen ja niihin liittyvät ongelmat ovat periaatteessa riippumattomia maahanmuuttajastatuksesta. Maahanmuuttajien kannalta näissä palveluissa olennaista on se, toimeenpannaanko palveluja maahanmuut-

tajille toisella tavalla kuin kantaväestölle tai aiheutuuko maahanmuuttajaj asemasta erityisiä yleisten palvelujen piiriin kuuluvia tarpeita. On tarkoituksenmukaista tarkastella hallinnon yleistä toimintaa ja toimenpiteitä sekä hallinnonaloittain ainakin työllistymisen kannalta keskeisiä työllistymiseen, sosiaaliturvaan ja koulutukseen liittyviä palveluja. (Arajärvi 2009, 37.)

Kuntien vastuu maahanmuuttajien osalta kulminoituu peruspalveluiden järjestämismvastuuseen. Jotta maahanmuuttaja voisi käyttää peruspalveluja, hän tarvitsee tulkkausta, ohjausta ja neuvontaa ja kielen opetusta sekä muuta yhteiskunnan toimintaan osallistumisen tukea. (Sisäasiainministeriö 2008, 20.)

Maahanmuuttajat tarvitsevat erilaisia palveluja sen mukaan, ovatko he tulleet maahan työn perässä, pakolaisina, paluumuuttajina, opiskelijoina vai avioliiton kautta. Maahanmuuttajien ikä, sukupuoli, koulutus sekä perhetilanne vaikuttavat tarvittaviin palveluihin. Kun valtiovalta on lisäämässä Suomeen suuntautuvaa työperäistä maahanmuuttoa, on vaarana, että maahanmuuttajat koetaan vain työvoimana ja heidän psykososiaaliset tarpeensa sivuutetaan. Työperäisten maahanmuuttajien koko perhe olisi osattava huomioida, koska muuten uhkana on sosiaalisten suhteiden murtuminen ja juurettomuus. (Iivanainen 2008, 28.)

Maahanmuuttajien määrän lisääminen merkitsee myös maahanmuuttajille suunnattujen peruspalvelujen lisäämistä. Mikäli halutaan tukea väestörakentamiseen vaikuttavaa pysyvää maahanmuuttoa, olisi mahdollistettava muutto perhekunnittain. Tällöin tarvitaan perhepoliittisia palveluita, joiden laajentaminen vaatii varoja ja työvoimaa. Yhteiskuntaan kiinnittävät eli kotouttavat palvelut, kuten kielenopetus ja informaation levittäminen, pitäisi ulottaa koko perheeseen, myös työllisiin. Mikäli kannetaan pääasiassa huolta taloudesta ja hyvinvointivaltion rahoituksesta, olisi kannattavinta edistää työperusteista maahanmuuttoa. Tällöin maahanmuuttajista koituisi eniten ”hyötyä” taloudellisesti ajatellen. He tarjoaisivat veronsa ja työvoimansa ilman, että kuluttaisivat yhteiskunnan palveluita. (Forsander 2004.) Ulkomaista työvoimaa on Suomessa noin kolme prosenttia työllisestä väestöstä, mikä on kansainvälisesti alhainen osuus. Työperäinen maahanmuutto Suomeen on ollut toistaiseksi vähäistä. Tilapäisesti Suomessa

työskenteli vuonna 2006 arviolta 35 000 ulkomaalaista työntekijää. (Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015, 13.)

Suomeen saapumisensa alkuvaiheessa maahanmuuttajien tarpeet ovat hyvin käytännönläheiset ja liittyvät asunnon saamiseen sekä perustoimeentuloon. Tämän jälkeen tarvitaan opastusta liikkumisessa, arjen tilanteista selviytymisessä, kielen ymmärtämisessä sekä oleskelulupa-asioissa. Vasta näiden jälkeen tulevat muut kotoutumiseen liittyvät palvelutarpeet, kuten työllistyminen, kielen oppiminen, opiskelu, lasten päivähoido ja koulu, harrastukset, uskonto ja sosiaaliset tarpeet. (Voima 2005, 28.)

Monet maahanmuuttajat eivät hyödy riittävästi julkisen sektorin tarjoamista palveluista integroituaan suomalaiseen yhteiskuntaan joko työllistymisen kautta tai muulla tavoin. Maahanmuuttajien asema ja oikeudet julkisessa palvelujärjestelmässä jakautuvat kotoutumisvaiheen erityispalveluihin ja tämänjälkeiseen peruspalveluiden käyttöön. Peruspalvelujen piiriin kuuluu jo huomattava määrä kotoutumisvaiheen ohittaneita maahanmuuttajia, jotka jäävät eri syistä ilman tarvitsemiaan terveys-, sosiaali-, työllistymis- ja kuntoutuspalveluja. (Peltola & Metso 2008, 3.)

Maahanmuuttajat nähdään tarvitsevina ja haavoittuvan asemansa vuoksi potentiaalisina palveluiden ja erilaisten sosiaalialalla tarjottavien työmuotojen asiakaina. Palvelujen vastaanottaminen tulkitaan hyvänä enteena maahan sopeutumiselle. On tärkeää, että tulija ei kiistä avun tarvettaan. Maahamme muuttavilla on oikeus samoihin palveluihin kuin muillakin. Heiltä edellytetään taitoa tunnistaa, milloin ja mitä palveluja he kulloinkin tarvitsevat sekä kykyä vastaanottaa ja arvostaa palveluita. (Hurtig 2007, 135–136.)

Maahanmuuttajille erityisesti suunnatuissa palveluissa tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä normaalisuusperiaatteeseen ja palveluiden integroimiseen osaksi viranomaisten yleistä toimintaa. Kaikissa niissä tapauksissa, joissa maahanmuuttaja osaamisensa perusteella voi olla kantaväestöllekin tarkoitettujen palvelujen käyttäjä, tulee toimia tämän mukaisesti. Toisaalta kaikissa näissä tilan-

teissa on tarpeellista ottaa huomioon maahanmuuttajan suurempi ohjauksen ja neuvonnan tarve. (Arajärvi 2009, 89.)

4 YRITTÄJYYS JA MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYS

Jokaisella ihmisellä on varmasti hieman erilainen mielikuva siitä, mitä yrittäjyys on. Aivan aluksi tarkastellaan asiaa käsitteiden, sanojen tasolla. Vanhimman tunnetun määritelmän sanalle yrittäjä on tehnyt ranskalainen Richard Chantillon vuonna 1750. Määritelmä kuuluu seuraavasti: *Yrittäjä on kaukonäköinen, taitava ja määrätietoinen henkilö, joka on voittoa saadakseen valmis tarttumaan suuriin riskinalaisiin hankkeisiin.* (Sutinen & Viklund 2004, 41.)

Filosofian tohtori Matti Peltonen tunnetaan Suomessa yhtenä merkittävimmistä yrittäjyyden tutkijoista. Hän määrittelee yrittäjyyden seuraavasti: *Yrittäjyys on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, joka saa yrittäjän henkisine ja aineellisine voimavaroineen järjestäytymään ja toimimaan sekä sen yksilöt ja työyhteisöt käyttäytymään tehokkaasti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.* (Sutinen & Viklund 2004, 41.)

TOP (”Tekemällä oppii parhaiten”) – yrittäjyyskasvatuksen perustana on tekemällä oppimisen käytännönläheinen pedagogiikka, johon on sisällytetty Kolbin (1984) tunnettu kokemuksellisen oppimisen malli. Muita järjestelmän lähtökohtia ovat humanistinen ihmiskäsitys ja konstruktivistinen oppimiskäsitys. TOP-yrittäjyyskasvatuksessa oppiminen on prosessi, jossa tekemällä oppimisen ja omakohtaisten kokemusten pohjalta tehdään havaintoja ja muodostetaan uusia käsitteitä. TOP-oppimisprosessia voidaan pitää onnistuneena, jos siinä käydään läpi Kolbin kehän kaikki neljä eri vaihetta: toiminta, arviointi, johtopäätökset sekä uuden kokeilun suunnittelu ja toteutus. Näitä kaikkia yrittäjäksi ryhtyvä tarvitsee. (Suomen 4H-liitto 2009.)

Yritystoiminta on yhteiskunnan perusta. Yritykset luovat uutta toimintaa, uutta työtä ja takaavat siten yhteiskuntamme hyvinvoinnin. Tulevina vuosina kolmas-

osalla yrityksistä on sukupolvenvaihdos edessä. Yrityksiä syntyy näillä näkymin vähemmän kuin entisiä poistuu ja nuoria yrittäjiä tarvitaan kipeästi. (Taloudellinen tiedotustoimisto 2009.)

Yrittäjälle tai yrittäjyydelle ei ole olemassa yhtä yksiselitteisesti hyväksyttyä määritelmää. Suomen virallisissa tilastoissa yrittäjälle löytyy ainakin kaksi seuraavanlaista määritelmää.

Työssäkäyntilastoissa määritellään yrittäjäksi 15–74 -vuotiaat henkilöt, joilla on vuoden viimeisellä viikolla voimassa oleva yrittäjäeläkevakuutus ja jotka eivät ole työttömiä vuoden viimeisenä työpäivänä eivätkä varusmiehiä tai siviilipalvelusmiehiä vuoden viimeisellä viikolla. Mikäli henkilöllä on yrittäjäeläkevakuutuksen lisäksi samanaikaisesti voimassa oleva työsuhde, edellytetään, että yrittäjätulot ovat suuremmat kuin palkkatulot. Yrittäjiksi määritellään lisäksi henkilöt, joilla yrittäjätulot ylittävät määritellyn tuloajan, edellyttäen, että he eivät ole eläkkeellä tutkimusviikolla. Tuloraja määritellään vuosittain päättelyiden yhteydessä käyttäen hyväksi työvoimatutkimuksen yrittäjiä koskevia tietoja. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 17.)

Työvoimatutkimuksessa yrittäjäksi luetaan henkilö, joka omistamiaan tuotantopanoksia hyväksikäyttäen harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuun ja omalla vastuulla. Yrittäjä voi olla freelancer, yksinäisyrittäjä tai hänellä voi olla palkattua työvoimaa (nk. työnantajayrittäjä). Osakeyhtiössä toimiva henkilö, joka yksin tai perheensä kanssa omistaa vähintään puolet yrityksestä, luetaan yrittäjäksi. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 17.)

4.1 Maahanmuuttajayrittäjyyden käsite

Palvelujen organisoinnin näkökulmasta suomalaista maahanmuuttajayrittäjyyttä tarkasteltaessa olennaiseksi nousee yksi jaottelu. Tämä liittyy siihen, mikä on maahanmuuttajien sidos maahanmuuttomaahan. Omistajayrittäjiä ovat he, jotka asuvat vakituisesti Suomessa tai suunnittelevat pysyvää muuttoa. Ulkomaalaisia yrittäjiä ovat he, jotka harjoittavat liiketoimintaa, mutta eivät asu päätoimi-

sesti Suomessa (ml. suorat sijoitukset). (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 18.)

Ulkomaalainen voi harjoittaa liiketoimintaa Suomessa. Aloittaminen riippuu siitä, onko kyseessä Pohjoismaan kansalainen, EU-kansalainen vai EU:n ulkopuolelta tuleva kansalainen. Pohjoismaan kansalaisen on rekisteröitävä yli kuuden kuukauden oleskelunsa maistraattiin. Yritystoiminnan voi aloittaa sen jälkeen kuten suomalainen. EU-maiden kansalaisilla ja heidän perheenjäsenillään on liikkumisvapaus EU:n alueella muun muassa yrittäjinä. Oleskelu rekisteröidään Suomessa poliisille, jos oleskelu jatkuu yli kolme kuukautta. Rekisteröintiä varten annetaan selvityksiä yritystoiminnasta. (Ilmoniemi, Järvensivu, Kyläkallio, Parantainen & Siikavuo 2009, 57.)

EU:n ulkopuolelta tuleva henkilö tarvitsee turistiviisumin. Pidempää kuin kolmen kuukauden oleskelua varten hänen on haettava oleskelulupa maahanmuuttovirastolta ennen maahan saapumista. Erikseen saatetaan tarvita työntekijän oleskelulupa. Yrittäjän on haettava elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa TE-keskuksesta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota toiminnan kannattavuuteen. Mikäli yritys tai henkilö haluaa perustaa yrityksen sivuliikkeen Suomeen, tarvitaan erinäisiä lupia Patentti- ja rekisterihallitukselta (PRH) ja muun muassa Suomessa pysyvästi asuva luonnollinen henkilö yhtiön edustajaksi. (Ilmoniemi ym. 2009, 57.)

4.2 Maahanmuuttajayrittäjyyden polku

Maahanmuuttajien yritystoiminta on vilkastunut Suomessa merkittävästi 2000-luvulla. Tähän vaikuttavat tutkijoiden mukaan muun muassa maahanmuuttajaryhmissä elävä vanha yrittäjyyden perinne ja matalampi riskinottokynnys kuin kantaväestöllä. Maahanmuuttajiksi valikoituneet uskaltavampia ihmisiä. Yrittäjyysaktiiviteetti poikkeaa kuitenkin eri ryhmien välillä. Lisäksi eri kansallisuudet näyttävät erikoistuvan omille aloilleen. Into yrittäjyyteen vaihtelee kansallisryhmittäin. Tuula Jorosen mukaan vilkkainta yrittäjyys on turkkilaisten miesten, thaimaalaisten naisten ja Iranista sekä Irakista tulleiden joukossa. (Joronen 2006; Lith 2007a.)

Suomessa toimi vuonna 2005 arviolta 6 000 kokonaan tai vähintään puoliksi ulkomaalaisten hallussa olevaa maahanmuuttajataustaista yritystä. Arvio perustuu kaupparekisteriaineistoista tehtyyn tilastoon. Tilastossa ulkomaalaisuus on päätelty yritysten vastuuhenkilöiden kansalaisuuden mukaan. Lisäksi vastuuhenkilöiltä on edellytetty pysyväisluonteista asumista maassa. (Joronen 2006; Lith 2007c.)

Maan yrittäjyyskannasta arviolta noin 2,5 prosenttia on maahanmuuttajien yrityksiä. Yli puolet toimivista maahanmuuttajien yrityksistä on aloittanut vuoden 2001 jälkeen. Etninen yrittäjyys on tuore ilmiö. Maahanmuuttajien yritysten määrän kasvu on suorassa suhteessa ulkomaalaisväestön määrään, joka on lisääntynyt tasaisesti parinkymmenen viime vuoden aikana. (Joronen 2006; Lith 2007a.)

Maahanmuuttajataustaisten yrittäjien tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida. Toimivia maahanmuuttajayrityksiä ovat tilastoissa ne, joilla oli liikevaihtoa tai palkattua henkilöstöä vuonna 2005. Tilastoissa ei kuitenkaan ole yrityksiä, joita ovat perustaneet jo Suomen kansalaisuuden saaneet ulkomaalaiset. Aivan tarkkoja tietoja maahanmuuttajayrityksistä on siten vaikea saada. Todennäköisesti yrityksiä on enemmän kuin edellä mainitut 6 000. Maahanmuuttajien yritysten tai niissä toimivien vastuuhenkilöiden määrää ei voida verrata esimerkiksi työvoimatutkimuksen tietoihin ulkomaalaisista yrittäjistä. Sama yrittäjä voi olla vastuuhenkilönä useassa yrityksessä tai yhdessä yrityksessä on vastuuhenkilöitä, joiden omistusosuus on työvoimatutkimuksen yrittäjämääritelmän mukaan liian pieni. (Lith 2007b.)

Vuonna 2005 maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus oli 16 %, kun suomalaisilla se oli noin 10 %. Maahanmuuttajien korkeampaa yrittäjyysaktiivisuutta on perusteltu ainakin kahdesta näkökulmasta. Taustalla on nähty yhtäältä itse maahanmuuttotilanne ja toisaalta maahanmuuttajien heikko työmarkkina-asema. Maahanmuuttajilla riskinottokynnys on matalampi kuin kantaväestöllä, riskialtis muutto toiseen maahan on osoitus siitä. Maahanmuuttotilanteeseen liittyen tulijoilla on myös ajateltu olevan keskimääräistä enemmän innovaatiopotentiaalia. Tätä on perusteltu sillä, että maahanmuuttajat elävät eräänlaisessa välitilassa

kahden tai useamman kulttuurin välissä, mikä mahdollistaa kulttuurien käytäntöjen vertailun. (Joronen 2005.)

Yrittäjyysaktiivisuutta on selitetty myös maahanmuuttajien työmarkkina-
asemalla. Työmahdollisuuksia tulomaassa rajaavat usein kielitaidon puute sekä
vaikeus sovittaa aikaisempaa koulutusta ja työkokemusta tulomaan työmarkki-
noiden vaatimuksiin. Siksi maahanmuuttajilla ei ole usein mahdollisuuksia sijoit-
tua kuin harvoille talouden sektoreille ja matalapalkka-aloille. Tästä näkökul-
masta maahanmuuttajien yrittäjyys näyttäytyy vastareaktiona palkkatyömarkki-
noiden rajoittuneille uramahdollisuuksille. (Joronen 2005.)

Yrittäjyysmotiivien perusteella yrittäjä jaetaan usein **pakkoyrittäjiin** ja **mahdol-
lisuusyrittäjiin**. Pakkoyrittäjillä yrityksen perustamisen taustalla on työttömyys
tai työttömyysuhka. Mahdollisuusyrittäjät taas useimmiten siirtyvät yrittäjiksi
palkkatyöuralta. Mahdollisuusyrittäjillä on yleensä enemmän keinoja varautua
yrittäjyyden riskeihin kuin pakkoyrittäjillä, koska heillä on usein ollut työssä ol-
lessaan mahdollisuus kartuttaa verkostojaan, havaita uusia liiketoimintamahdol-
lisuuksia sekä kerätä alkupääomaa. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 24.)

Joronen ja Ali (2002) jakavat maahanmuuttajien yrittäjyyteen hakeutumisen mo-
tiivit **vetovoimatekijöihin** ja **työntötekijöihin**. Vetovoimatekijöillä he viittaavat
toisaalta markkinoilla tarjoutuviin mahdollisuuksiin, toisaalta sellaisiin yksilöta-
son ominaisuuksiin kuin itsenäisyyden ja autonomian tarve, riippumattomuuden
kaipuu, epävarmuuden sietokyky, itsensä toteuttamisen tarve, korkea suoritus-
motivaatio ja sisältä ohjautuvuus. He toteavat, että maahanmuuttajan työkoke-
mus ja elämäkokemukset yleensä vaikuttavat ainakin yrityksen toimialan valin-
taan. Työntävillä tekijöillä he taas viittaavat ulkoisiin olosuhteisiin, kuten esimer-
kiksi työttömyyteen tai sen uhkaan, nykyisessä työssä viihtymättömyyteen ja
uralla etenemisen vaikeuksiin. Maahanmuuttajilla työntötekijöiden voidaan olet-
taa korostuvan yrittäjyyteen hakeutumisen syinä, koska maahanmuuttajien työt-
tömyysaste on usein korkeampi kuin valtaväestön työttömyysaste. Maahan-
muuttoon liittyy usein sosiaalisen aseman lasku. Yrittäjyys voi silloin tarjota
mahdollisuuden sosiaalisen statuksen säilyttämiseen. (Ahtonen, Jussila & Koti-
saari 2003, 48.)

4.3 Maahanmuuttajayrittäjyyden rakenne

Yli puolet maahanmuuttajayrityksistä sijaitsee Uudellamaalla. Etelä-Karjalassa maahanmuuttajilla oli 181 yritystä eli 3 % koko maan maahanmuuttajayrityksistä vuonna 2005. Maakunnan kaikista yrityksistä maahanmuuttajayritysten osuus oli 3,6 %. Se on korkeampi kuin maassa keskimäärin. Maahanmuuttajayritysten runsautta selittää Venäjän läheisyys sekä se, että mahdollisuudet palkkatyöhön maakunnassa ovat heikommat kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, jolloin yrittäjyys houkuttelee toimeentulomahdollisuutena vielä enemmän. (Iivanainen 2008, 27.)

Maahanmuuttajien yritykset ovat pieniä, vain joka toisella on palkansaajia. Vähintään viisi henkilöä työllistäviä yrityksiä on vain 15 % ulkomaalaisten yrityksistä Suomessa. Maahanmuuttajayrittäjät työllistävät mielellään maanmiehiään, ja heitä rekrytoidaan jopa suoraan yrittäjän lähtömaasta. Maahanmuuttajien työsuhteissa on omat erityispiirteensä sen mukaan, ketkä ovat olleet työsuhteessa ja ketkä antaneet tilapäisapua sukulaisuuden tai tuttavuuden perusteella. Maahanmuuttajien yritykset työllistävät arviolta 12 300 palkansaajaa. Osa palkansaajista on pienissä yhtiömuotoisissa yrityksissä kuitenkin todellisuudessa yrittäjiä, jotka maksavat palkkoja itselleen. Maahanmuuttajien yritykset keskittyvät palvelualoille. Tukku- ja vähittäiskaupan osuus yrityksistä on yli neljännes. Osa niistä harrastaa ulkomaankauppaa. Ulkomaankaupassa maahanmuuttajia voisi hyödyntää enemmänkin, sillä he tuntevat lähtömaansa kulttuurin ja kaupankäyntitavat hyvin. Yrityksiä on paljon myös kiinteistö- ja liike-elämän palveluissa sekä majoitus- ja ravitsemisalalla. Jalostuselinkeinojen osuus yrityksistä on vain kymmenesosa, joskin rakennusala on kasvussa. (Lith 2007b; Rantanen 2008.)

Pohjois-Afrikasta, Turkista, Lähi-idästä ja muualta Aasiasta tulleiden joukossa ravintola-ala on yleisin toimiala. Muista pohjoismaista, läntisistä EU-maista, Venäjältä ja Baltiasta tulleista yrittäjistä huomattava osa toimii tukku- ja vähittäiskaupan piirissä, ulkomaankaupassa tai liike-elämän palveluilla. Aasialaisilla on välityskauppaa harjoittavia yrityksiä. Jotkin toimialat ovat keskittyneet lähes yksinomaan tiettyjen kansallisuuksien haltuun, kuten kuljetusala venäläisille ja rakennusala virolaisille. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007, 27.)

Esimerkkinä kasvupotentiaalia omaavasta palvelutoimialasta ovat osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut (Knowledge Intensive Business Services, ns. kibs-yritykset). Näihin luetaan tietojenkäsittelypalvelut, tutkimus ja kehittäminen, lainopilliset ja taloudelliset palvelut, mainos- ja markkinointipalvelut, tekniset palvelut sekä konsultti- ja henkilöstöpalvelut. Tällaisia maahanmuuttajataustaisia yrityksiä toimi Suomessa jo noin 620 vuona 2004, eli noin 11 % kaikista maahanmuuttajien yrityksistä. Tämän alan kasvutrendi murtaa käsitystä siitä, että maahanmuuttajat toimisivat lähinnä vain perinteisissä kuluttajapalveluissa. Maahanmuuttajien kibs-yritykset ovat vahvasti keskittyneet pääkaupunkiseudulle. (Joronen 2006.)

4.4 Maahanmuuttajayrittäjyyden haasteet ja mahdollisuudet

Ongelmia yrittäjiksi aikoville aiheuttavat suomalainen yrityskulttuuri ja lainsäädäntö. Maahanmuuttajat tuntevat huonosti lupamenettelyihin, verotukseen, yrityksen rekisteröintiin ja kirjanpitoon liittyviä asioita. Ongelmat korostuvat, jos suomen kielen taito on puutteellinen. Myös rahoituksen saaminen on vaikeaa. Maahanmuuttajat eivät osaa hakea lainaa eivätkä välttämättä edes saa sitä – varsinkaan, jos ovat työttömiä. Usein he saavatkin rahoituksen suvultaan. (Rantanen 2008.)

Yrittäjyys toimii maahanmuuttajalle liiketaloudellisten motiivien ohella myös väylänä yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen ja arvostukseen. Osalle maahanmuuttajista yrittäjyys mahdollistaa paremmat tulot kuin palkkatyö. Jotkut ovat päätyneet alalle myös työttömyyden tai työttömyysuhan alla. Tämä niin sanottu pakkoyrittäjyys tulee ainoaksi vaihtoehdoksi silloin, jos lähtömaasta hankittua koulutusta ei tunnusteta tulomaassa tai jos puutteellinen kielitaito tai työnantajien ennakkoluulot ovat kunnollisen työpaikan saannin esteinä. Tämä ei kuitenkaan ole kovin yleistä, vaan pieni osa yrittäjän uralle päätyneistä maahanmuuttajista on ollut aiemmin työttömänä. (Iivanainen 2008, 27.)

On kuitenkin tärkeää kyseenalaistaa yksinkertaistetut selitykset siitä, miksi ja miten ”etnisiä yrityksiä” perustetaan. Yritykset nähdään usein suurelta osin yrittäjien kulttuurin seurauksena, jolloin kätketään muita tärkeitä tekijöitä ja anne-

taan yksinkertaistettu ja essentialistinen kuva tarkasteltavana olevasta ryhmästä. Turkkilaisten Suomen työmarkkinoilla kohtaamat rakenteelliset ongelmat jäävät piiloon ja maahanmuuttajaryhmän ongelmat selitetään kulttuurisin termein. Itsenäinen yrittäjyys on usein ainoa vaihtoehto työttömyydelle, eikä tätä rakenteellista tosiasiaa tule unohtaa, kun yritämme selvittää, miksi ja miten maahanmuuttajat ryhtyvät usein Suomessa yrittäjiksi. (Wahlbeck 2005, 50–51.)

Suomalainen byrokratia koetaan kohtuuttomaksi. Toisaalta tiettyjen toimintojen harjoittamista pidetään Suomen puolella helpompana kuin esimerkiksi Venäjällä. Suomen tuloverotus koetaan kohtuuttomaksi, koska maahanmuuttajien pienissä yrityksissä ei ole kysymys suurista rahavirroista. (Iivanainen 2008, 28.)

Venäjän maantieteellinen läheisyys ja kasvavat markkinat ovat yhä edelleen tärkeimpiä syitä suomalaisyritysten Venäjä-toiminnoille. Vuorovaikutus rajan yli ei kuitenkaan ole yksipuolista, vaan maantieteellisen läheisyyden vuoksi myös venäläisyrietysten voisi olettaa pitävän Suomea luonnollisena vaihtoehtona kansainvälistymiselleen. Suomessa toimivissa venäläisyrietyksissä on havaittavissa ominaispiirteitä, jotka erottavat ne kotimaisesta yritystoiminnasta. Esimerkiksi viranomaistahoa ei mielletä yritystoimintaa helpottavaksi vaan haittaavaksi tahoksi. (Jumpponen, Ikävalko & Karandassov 2009.)

Samalla kuitenkin venäläisyrietysten piirteet eivät ole yhteneviä muualla maailmassa havaittujen etnisten yritysten ominaisuuksien kanssa. Toisin kuin etniset yritykset yleensä, venäläiset yritykset eivät ole syntyneet julkisen tuen avustuksella, eivätkä ne toimi matalan kannattavuuden aloilla. Venäläisen yritystoiminnan rooli on merkittävä Suomen ja Venäjän välisessä kaupassa, ja samalla se tuo lisämausteensa suomalaiseen pienyrityskenttään. (Jumpponen ym. 2009.)

Maahanmuuttajayrittäjien kilpailuetuna valtaväestöön nähden on usein nähty heidän kykynsä hyödyntää sosiaalisia verkostojaan yritystoiminnassa. Tämä perustuu heidän etnisiin resursseihinsa, joilla tarkoitetaan resursseja ja avunmuotoja, joita henkilö saa oman etnisen ryhmänsä jäseniltä tai jotka perustuvat etnisen ryhmän yhteiseen alkuperään. Etnisillä resursseilla on katsottu olevan erityisen suuri merkitys sellaisille yrittäjille, joilta puuttuu luokkaresursseja: por-

variston luokkataustaan liittyviä taitoja, koulutusta tai pääomaa. Etnisten verkostojensa avulla he kykenevät saamaan käyttöönsä pääomaa, tietoja, liikesuhteita ja työnantajalleen lojaalimpaa työvoimaa. Yleensä nämä verkostot rajautuvat omaan etniseen ryhmään, ja resurssien käyttöön saaminen perustuu jäsenten keskinäiseen solidaarisuuteen. Toisaalta ryhmän harjoittama sosiaalinen kontrolli takaa palvelusten vastavuoroisuuden. (Joronen & Ali 2000, 217.)

Yrittäjyyden alkuvaiheessa puolison tuki on ollut naisten mukaan merkittävä seikka. Puolison kautta naiset loivat ensimmäisiä asiakaskontakteja, ja puolison kokemus ja tiedot olivat olleet tärkeitä esimerkiksi hallinnollisissa asioissa. Suurin tuki oli kuitenkin kannustus ja rohkaiseminen oman yrityksen perustamisvaiheessa. Samoin asiakastilanteiden läpikäyminen suomalaisen puolison kanssa on avannut maahanmuuttajanaishille ymmärrystä suomalaisesta yrityskulttuurista. Yrityksen perustaneet naiset ovat halunneet ottaa itsenäisen yrittäjän roolin tai ”luoda omaa juttua”. Suomalaisen puolison avulla sosiaalinen verkosto ja motivaatio muun muassa kielen opiskeluun syntyvät luonnollisemmin kuin maahanmuuttajapariskunnille tai yksin asuville. (Harakkamäki 2007, 393–394.)

Ulkomaalaistaustaiset yrityksen perustajat törmäävät Suomessa yllättäviin hankaluuksiin. Hallituksen ohjelma painottaa aktiivisen maahanmuuttopolitiikan merkitystä. Tavoitteena on kehittää niin sanottua työperäistä maahanmuuttoa ja laatia tätä edistävä toimenpideohjelma. Lisäksi luvataan luoda työperäisten maahanmuuttajien opastusjärjestelmä. Hallitukselta ja suomalaisilta viranomaisilta näyttää jääneen huomaamatta, että ulkomaalaiset ovat kiinnostuneet ja heitä tarvitaan Suomeen harjoittamaan myös yritystoimintaa. Tähän liittyvä neuvonta ja opastus ovat hyvin puutteellisia, eikä neuvontaa ole tunnistettu strategisena kehittämisalueena. (Lonka & Seila 2008.)

Työ- ja elinkeinoministeriön maahanmuuttaja-asioiden toimintasuunnitelmassa on sitouduttu edistämään maahanmuuttajien yrittäjyyttä. Koordinaatioryhmän on tarkoitus toimeenpanna suosituksia, joita kauppa- ja teollisuusministeriö on ehdottanut vuonna 2007 ilmestyneessä maahanmuuttajien yrittäjyyttä käsittelevässä raportissaan. Ministeriössä on oma työryhmänsä pohtimassa naisyrittäjyyden edistämistä. Ryhmä selvittää muun muassa, tarvitaanko yrittäjinä toimi-

ville tai yrittäjiksi pyrkiville maahanmuuttajanaisille omia tukikeinoja. (Tarvas 2008.)

5 MAAHANMUUTTAJIEN YRITTÄJYYTEEN OHJAAVAT PALVELUT

Maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen on noussut esille Suomen hallituksessa. Maahanmuuttajien yrittäjyyden selvittämistä on edellytetty hallituksen strategia-asiakirjassa ja yrittäjyyden politiikkaohjelmassa. Maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa tähdennetään, että ulkomaalaiset voivat työllistyä suomalaisissa yrityksissä ja julkisella sektorilla taikka toimia yrittäjinä työllistäen muita ulkomaalaisia tai kantaväestöä. (Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2006, 4.)

Kauppa- ja teollisuusministeriön maahanmuuttajayrittäjyyden edistämistä käsitellyt työryhmä onkin esittänyt joulukuussa 2006 luovutetussa loppuraportissa 13 toimenpide-ehdotusta, joilla ulkomaalaistaustaisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edellytyksiä voidaan Suomessa parantaa. Osa toimenpide-ehdotuksista on toteutettavissa välittömästi, ja osa vaatii toteutuakseen lisäselvityksiä. (Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2006, 4-5.)

Kehitystyön keskeiseksi lähtökohdaksi on otettu ensisijaisesti nykyisen palvelujärjestelmän parantaminen ja maahanmuuttajille suunnattujen yrityspalveluiden luominen. Toisaalta kaikenlainen yleinen pienyrittäjyyden edistäminen hyödyttää myös maahanmuuttajayrittäjiä, koska heidän yritystoimintansa on ensisijaisesti yksin- tai mikroyrittäjyyttä. (Lith 2007b.)

Ministeriön työryhmä esitti yleiseksi tavoitteeksi yrityspalvelujen mahdollisimman yksinkertaista ja asiakaslähtöistä organisointia, jota voidaan kutsua ”yhden luukun” -periaatteeksi. Taustalla on näkemys julkisen yrityspalvelujärjestelmän monimutkaisuudesta, minkä vuoksi palveluja ei osata käyttää tai niiden olemassaolosta ei olla edes tietoisia. (Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2006, 6.)

Käytännön toimenpide-ehdotuksiin kuuluvat ulkomaalaisten yrittäjien elinkeino- ja oleskelulupamenettelyjen yhtenäistäminen ja yksinkertaistaminen sekä pienyrittäjille tarkoitetun mikrolainan tarpeellisuuden kartoittaminen. Viimeksi mainittu ehdotus liittyy siihen, että etenkin maahanmuuttajayrittäjillä on ilmennyt ongelmia yritystoiminnan alkurahoituksen saamisessa. (Lith 2007b.)

5.1 Yritysneuvonta

Yrittäjäksi ryhtyminen on iso päätös. On monta asiaa, joihin on saatava vastaus, puhumattakaan niistä seikoista, jotka eivät edes tule mieleen yksin asioita poh-tiessa. Etelä-Karjalan alueella apua voi saada Lappeenrannan Seudun Yritys-palvelut Oy:n yritysneuvojilta. Yritysneuvojat antavat kattavan tietopaketin yri-tystoiminnan aloittamisesta ja käyvät yrittäjäksi aikovan kanssa läpi yrityksen liikeideaa, kannattavuutta, mahdollisia lupia, rahoitusasioita, vakuutusasioita ja muita yrittäjälle tärkeitä seikkoja. Tapaamisen aikana tulee tutuksi myös itse perustamiseen liittyvä konkreettinen prosessi ja yritystoiminnan aloittamiseen liittyviä näkökohtia. Neuvonnan jälkeen yrittäjäksi aikovan liikeidea on kirkastu-nut, ja hän tietää varmasti, ryhtyäkö yrittäjäksi heti, myöhemmin vai luopuako ajatuksesta kokonaan.

Yrityksen perustamis- ja kehittämissuunnitteluun on Yritystulkki-ohjelma. Se on otettu käyttöön syksyllä 2008. Yritystulkin avulla voi tehdä itselleen aloittavan yrittäjän liiketoimintasuunnitelman. Ohjelmaan on hyvä tutustua etukäteen ja täyttää sen lomakkeisto pääkohdiltaan valmiiksi jo ennen yritysneuvojan tapaa-mista.

Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy on ensimmäisenä Suomessa saanut käyttöönsä englanninkielisen version Yritystulkista. Sen avulla helpottuu muun muassa puutteellisesti suomen kieltä ymmärtävien maahanmuuttajien tutustu-minen suomalaisen yritystoiminnan käytäntöihin. Nettiosoitteesta www.lsy.fi löytyy sekä suomeksi että englanniksi Yritystulkki, joka soveltuu niin aloittaville kuin toimivillekin yrityksille suunnittelun ja hallinnon työvälineeksi. Se on tieto-pankki, josta löytyy kaikki yrittämiseen liittyvä perustieto sähköisessä muodossa ja ajantasaisena. Lappeenrannassa englanninkielinen Yritystulkki on käytössä

muun muassa maahanmuuttajien yritysneuvonnassa monikulttuurisen palvelukeskus Momentin yhteydessä.

Kaikki perusneuvontapalvelut ovat yrittäjien käytettävissä maksutta riippumatta yrityksen toimialasta tai koosta. Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy toimii niin sanotusti ”yhden luukun” -periaatteella, joten ottamalla yhteyttä saa henkilökohtaista palvelua juuri omalle yritykselleen. Toimintaperiaatteena on, että yritykselle etsitään vastaukset ja vastuutahot esimerkiksi tontti-, toimitila- ja lupakysymyksissä. Yrityksen aloittamista pohtivat ja perustamispapereitaan koovat yrittäjät ovat Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n merkittävimpiä asiakasryhmiä, joita neuvotaan alkuun liki 400 yrityksen vuosivauhtia. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.)

5.2 Rahoituspalvelut

Yrittäjä joutuu miettimään ulkopuolista rahoitusta toiminnan eri vaiheissa. Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelu Oy neuvoo ja ohjaa rahoituksen suunnittelussa ja auttaa rahoitusvaihtoehtojen haussa. Ulkopuolista rahoitusta tarvitaan muun muassa silloin, kun yritys käynnistää yritystoimintaa, palkkaa työntekijän, kehittää tuotteita, palveluja ja teknologiaa, investoi uusiin tiloihin tai laitteisiin, tarvitsee käyttöpääomaa, aloittaa viennin tai kansainvälistyy. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.)

Starttiraha-asiat hoituvat yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Starttirahalla edistetään yrittäjyyttä ja työllistymistä. Starttiraha turvaa yrittäjän toimeentulon sinä aikana, kun yritystoimintaa käynnistetään ja toiminta vakiintuu. Starttirahaa voidaan myöntää työttömälle työnhakijalle sekä myös palkkatyöstä, opiskelusta tai kotityöstä kokoaikaiseksi yrittäjäksi siirtyvälle. Starttirahaa haetaan työ- ja elinkeinotoimistolta työ- ja elinkeinoministeriön lomakkeella, jossa selvitetään muun muassa yrityksen toiminta- ja rahoitussuunnitelma. Päätöksen myöntäjä, työ- ja elinkeinotoimisto, ottaa huomioon muuan muassa alan yritysten kilpailutilanteen ja uuden yritystoiminnan tarpeen paikkakunnalla. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009a.)

Työ- ja elinkeinotoimisto tekee päätöksen starttirahan myöntämisestä. Työ- ja elinkeinotoimisto voi pyytää ulkopuolisia asiantuntijoita arvioimaan muun muassa, millaiset valmiudet hakijalla on toimia yrittäjänä ja onko yritysidea kannattava. Starttiraha on harkinnanvarainen tuki, jota myönnettäessä otetaan huomioon hakijan taloudellisen tuen tarve. Yrittäjäksi ryhtymistä harkittaessa on syytä selvittää työ- ja elinkeinotoimistosta, onko starttirahaan tarkoitettuja määrärahoja käytettävissä. Tukea voi saada kerrallaan enintään 18 kuukauden ajaksi. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009a.)

Tavallinen **pankkilaina** on tutuin ulkoisen rahoituksen vaihtoehto. Aloittavan yrityksen lainaa on usein takaamassa Finnvera, joka myöntää myös suoraan luottoa uusille yrityksille. Käyttöomaisuushankinnat on usein järkevää rahoittaa rahoitusyhtiön leasing- tai hankintarahoituksella, koska ostettava kohde toimii samalla vakuutena. Yrityksillä on usein alkuvaiheessa pula turvaavista vakuuksista. (Nordea 2009.)

Rahoituslähteitä, joiden saatavuus kannattaa aina selvittää, ovat erilaiset **tuet ja avustukset**. Tukia ja avustuksia myöntää valtio eri viranomaisten kautta edistääkseen pk-yritysten toimintaa. (Työ- ja elinkeinokeskus 2009.)

Finnvera Oyj on Suomen valtion kokonaan omistama erityisrahoitusyhtiö. Finnveran pääasiallisena roolina on täydentää rahoitusmarkkinoita tarjoamalla yrityksille lainoja, takauksia, pääomasijoituksia ja vientitakuita. (Finnvera Oyj 2009b.)

Finnveran yrittäjälaina on tarkoitettu uuden yrityksen perustamiseen, jo toimivan yrityksen osakkeiden tai yhtiömiesosuuksien ostamiseen sukupolvenvaihtotilanteissa tai osakekaupoissa sekä toimivan yrityksen osakepääoman tai yhtiöpanoksen korotukseen. Laina käytetään kokonaisuudessaan osakepääomaan tai yhtiöpanokseksi. Yrittäjälaina on henkilökohtainen laina. Se voidaan myöntää myös usealle saman yrityksen perustajalle tai osakkaalle. Yrittäjälaina voi olla enintään 100.000 euroa luotonsaajaa kohden. Lainaa myönnettäessä edellytetään 20 prosentin omarahoitusosuutta. Lainan määrä voi siis olla enintään 80 prosenttia. (Finnvera Oyj 2009b.)

Naisyrittäjälaina on tarkoitettu yrityksille, joissa naiset ovat enemmistöosakkaina ja joita yksi naispuolisista osakkaista johtaa päätoimisesti. Yritys voi olla toimintaansa aloittava tai jo toimiva yritys, joka työllistää enintään viisi henkilöä. Naisyrittäjälainaa käytetään yrityksen liiketoimintaan liittyviin kone- ja laiteinvestointeihin, käyttöpääomatarpeisiin, muihin toiminnan aloittamis- ja laajennushankkeisiin tai yrityksen kehittämiseen. Finnvera voi myöntää naisyrittäjälainaa yhdessä tai useammassa erässä kuitenkin yhteensä enintään 35 000 euroa. Lisäksi Finnveran muu rahoitus on mahdollista. Naisyrittäjälaina voidaan myöntää kaikille yritysmuodoille ja sitä voi täydentää työministeriön myöntämä starttiraha. Vuosina 2007–2013 voi tukikelpoisuusehtojen täytyessä naisyrittäjälainalle EU-alueohjelmien tavoitealueilla saada Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) korkotukea. (Finnvera Oyj 2009a.)

Yrittäjän **omalla sijoituksella** on suuri merkitys koko rahoituksen järjestymiselle. Merkittävä oma rahallinen sijoitus antaa hankkeelle uskottavuutta ja helpottaa siten ulkopuolisen rahoittajan mukaantuloa. Yrittäjän/yrittäjien oman sijoituksen määrän tulisi olla ainakin 20 % pääoman tarpeesta. Rahapanoksen lisäksi yritykseen voidaan sijoittaa käyttöomaisuutta niin sanottuna apporttina eli käyvästä arvosta. (Yritystulkki 2009, 3.)

Bisnesenkelit ovat yksityisiä pääomasijoittajia, jotka sijoittavat pääasiallisesti oman pääoman ehtoisesti kasvuyrityksiin. Tyypillisesti sijoituksen määrä on 10 000 – 15 000 euroa ja kesto on kahdesta neljään vuotta. Pääomasijoitusten lisäksi bisnesenkelit voivat antaa osaamistaan sijoituskohteidensa käyttöön esimerkiksi yrityskummeina, hallituksen jäsenenä tai auttamalla sijoituskohdetta kontaktiverkoston ja yhteistyösuhteiden luomisessa. (Suomen bisnesenkelit ry. 2009)

TE-keskukset eli työ- ja elinkeinokeskukset tarjoavat alueellisesti keskitetysti yritysten tarvitsemia neuvonta-, kehittämis- ja rahoituspalveluja, jotka liittyvät työ- ja elinkeinokysymyksiin. TE-keskukset tukevat ja neuvovat pk-yrityksiä niiden elinkaaren eri vaiheissa, edistävät yritysten teknologista kehittymistä sekä auttavat yrityksiä vientiin ja kansainvälistymiseen liittyvissä asioissa. TE-

keskukset ovat myös merkittävä EU-rahoituksen asiantuntija ja myöntäjä. Kes-
kusten hallinnollisesta ohjauksesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö.

Kaakkois-Suomen TE-keskuksen Lappeenrannan toimipisteestä voi hakea esi-
merkiksi avustusta yksityisyritykselle ensimmäisen työntekijän palkkamenoihin.
Avustuksen määrä on 30 % palkattavan työntekijän palkasta ensimmäisten 12
kuukauden ajalta ja 15 % seuraavien 12 kuukauden ajalta. Avustuksen myön-
täminen edellyttää myös, että avustuksen hakijalla voidaan katsoa olevan edel-
lytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan. Avustus myönnetään niin sanottu-
na de minimis -tukena ja sitä voidaan myöntää enintään vuoden 2011 loppuun.
(Työ- ja elinkeinokeskus 2009.)

Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus rahoittaa ja aktivoi yri-
tysten ja julkisten tutkimusyksiköiden haastavia tutkimus- ja kehitysprojekteja.
Tekesillä on vuosittain käytettävissä avustuksina ja lainoina noin 500 miljoonaa
euroa teknologian ja innovaatio toiminnan kehityshankkeisiin. Rahoitusta voivat
hakea pk-yritykset, joiden taloudellinen tilanne on kunnossa. (Tekes 2009.)

Keksintösäätiö tukee ja edistää suomalaista keksintötoimintaa sekä keksintö-
jen kehittämistä ja hyödyntämistä. Säätiön peruspalvelut ovat neuvonta, keksin-
töjen arviointi, keksintöjen suojauksen, tuotekehityksen ja markkinoinnin rahoi-
tus sekä keksintöjen kaupallistamisen edistäminen. Myönteisen rahoituspäätök-
sen keskeiset kriteerit ovat keksinnön markkinalähtöisyys, keksinnöllisyys, pa-
tentoitavuus, tekniset ominaisuudet ja teknologian taso. Keksintösäätiö myöntää
lainaa yleensä vain, jos muista lähteistä ei saada riittävää rahoitusta. Lainaa
myönnetään yleensä 10 000 – 15 000 euroa. Takaisinmaksuaika on yleensä 1 –
5 vuotta, eikä turvaavaa vakuutta tarvita. Hakemuskäsittely on jatkuva. Keksin-
tösäätiö seuraa hanketta, ja sen etenemisestä tulee raportoida vuosittain. Sää-
tiö on perustettu vuonna 1971. Toimitilat sijaitsevat Innopolissa Espoossa. Asi-
akkaita palvelevat myös keksintöasiamiehet kaikissa TE-keskuksissa ja inno-
vaatioasiamiehet yliopistoissa ja korkeakouluissa. (Keksintösäätiö 2009.)

Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy haluaa olla yrittäjän tukena yrityksen
koko elinkaaren ajan sekä yrityksen käynnistysvaiheessa että kehityksen ja

menestyksen varmistamisessa. Maahanmuuttajan oman yrityksen perustamisessa pätevät samat terveen liiketoiminnan lainalaisuudet: pitää olla alan osaamista, järkevä liikeidea ja markkinointitaitoja.

5.3 Kielikurssit

Suomessa vakituisesti asuvat ulkomaalaiset edustivat vuoden 2004 tilastojen mukaan noin 150 kansalaisuutta. Kieliäkin oli pitkälti toistasataa, näistä tosin monet olivat varsin pienen ryhmän puhumia. Suomen kymmenen eniten puhutun kielen joukossa ovat suomen ja ruotsin jälkeen venäjä, viro, englanti, somali, arabia, albania, kurdi ja kiina. Eniten puhuttujen kielten joukkoon pitäisi laskea myös usein unohdettu viittomakieli, jonka käyttäjiä on lähes yhtä paljon kuin englannin puhujia. Muita suurehkoja kieliryhmiä ovat vietnam, saksa, turkki, persia, espanja ja thai. Suomen monikielisyttä osoittaa konkreettisesti koulujen äidinkielen opetuksen moninaisuus: suomen ja ruotsin lisäksi Suomen kouluissa annettiin vuonna 2003 opetusta peräti 52 kielellä. Näiden kielten joukossa olivat kaikki edellä mainitut kielet sekä muun muassa sellaisia vähemmän tunnettuja kieliä kuin amhara, dari, lingala ja pilipino. Suomi on siis monikielinen ja monikulttuurinen maa, vaikka se näyttäytyisi hyvinkin homogeenisenä enemmistön edustajille. (Tiittula 2005, 123.)

Suomen kielikoulutuspolitiikan linjauksiin vaikuttaa myös maan monikulttuuristuminen maahanmuuton myötä. Kuluneina vuosikymmeninä maahanmuuttajien kielikoulutusta on kehitetty määrätietoisesti. Suomen tai ruotsin oppiminen on ensiarvoisen tärkeää maahanmuuttajalle, sillä kouluttautuminen ja työllistyminen ilman riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa on osoittautunut mahdottomaksi. Kotoutumisen onnistumisen kannalta on olennaista, että koulutuspolku rakentuu elinikäisen oppimisen ja koulutuksen jatkuvuuden periaatteelle. (Kielikoulutuspoliittinen projekti KIEPO 2005–2007.)

Suomeen muuttaneiden suomen kielen taito vaihtelee eri maahanmuuttajaryhmissä. Osa maahanmuuttajista on opiskellut tai osannut suomea ainakin jonkin verran jo tänne muuttaessaan. Valtaosa maahanmuuttajista oppii suomea kuitenkin vasta täällä. Tilastokeskuksen tutkimuksissa maahanmuuttajien elinolois-

ta 40 % Virosta ja Venäjältä tulleista oli opiskellut suomea tai ruotsia ennen Suomeen tuloaan. Pakolaisina tänne saapuneet somalialaiset ja vietnamilaiset eivät ennen tuloaan olleet juurikaan opiskelleet kieliä. Valtaosa vähintään kaksi vuotta täällä asuneista oli opiskellut Suomessa joko suomea tai ruotsia. Somalialaisista 98 % ja vietnamilaisista 93 % ilmoitti opiskelleensa Suomessa jompaakumpaa kieltä. Myös valtaosa venäläisistä (86 %) ja virolaisista (80 %) oli opiskellut suomea tai ruotsia täällä. (Vartia, Bergholm, Giorgiani, Rintala-Rasmus, Riala & Salminen 2007, 67.)

Suomen kielen taidon merkitystä maahanmuuttajille ei voi kyllin korostaa. Tyypillistä on, että maahanmuuttaja jättää suomen kielen opiskelemisen väliin, koska työllistyy nopeasti suorittavan tason töihin omankieliseen yritykseen ravintola- tai siivousalalle, menee pimeisiin töihin tai perustaa yrityksen. Työssäolo saattaa sujua suhteellisen hyvin, joskin palkka on yleensä huono, etenemismahdollisuudet olemattomat, eivätkä työsuhteen ehdot täytä lainsäädännön vaatimuksia. Ongelmat alkavat kuitenkin työsuhteen päättyessä tai yrityksen mennessä konkurssiin. Ehkä jo vuosia maassa olleen suomen kielen taidottoman työnhakijan työllistymismahdollisuudet ovat melko huonot. Tällaisessa tilanteessa maahanmuuttajien voi olla vaikea löytää motivaatiota aloittaa kaikki ikään kuin alusta, joten he katkeroituvat helposti. (Peltola & Metso 2008, 102.)

Lappeenrannassa asuville maahanmuuttajille tarjoavat suomen kielen koulutusta Etelä-Karjalan kansalaisopisto, Etelä-Karjalan aikuisopisto Aktiva, Laptuote säätiö, Etelä-Karjalan kesäyliopisto, Joutsenon opisto, Momentti/Maahanmuuttajaresurssit käyttöön! -hanke ja Jaakkiman kristillinen opisto. Koulutukset on tarkoitettu kaikille suomen kielen taitoa tarvitseville maahanmuuttajille kotiäideistä yrittäjiin. (Momentti - Etelä-Karjalan monikulttuurinen palvelukeskus 2009.)

5.4 Yrittäjyyskoulutus

Yritys tai muu työnantaja voi kouluttaa nykyisiä tai uusia työntekijöitään yhteistyössä työ- ja elinkeinohallinnon kanssa. Näin toteutettuun **yhteishankintakoulutukseen** voi osallistua myös yrittäjäksi ryhtyvä yrittäjä, joka osallistuu samaan

koulutukseen työntekijöidensä rinnalla. Lisäksi vuokratyöntekijät voivat osallistua koulutukseen. Koulutus järjestetään työnantajan ja työ- ja elinkeinohallinnon suunnittelemana, hankkimana ja rahoittamana. Opiskelijavalinnassa työnantajalla on keskeinen rooli. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009b.)

Yhteishankintakoulutus on kolmen toisiaan täydentävän ja eri tarpeisiin suunnatun palvelutuotteen perhe: Rekrykoulutus – kun yrityksen tarpeisiin ei löydy ammattitaitoisia työntekijöitä eikä lähiaikoina valmistu tarvittavia osaajia muusta koulutuksesta. Täsmäkoulutus – yrityksen ja sen henkilöstön tarpeisiin räätälöity ammatillinen perus- tai lisäkoulutus soveltuu myös määräaikaisiin lomautustilanteisiin. Muutoskoulutus – työnantaja voi auttaa taloudellisesta tai tuotannollisesta syystä irtisanottuja työntekijöitään löytämään uuden ammatin tai työpaikan tai tukea toistaiseksi lomautettuja työntekijöitään. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009b.)

Perustason yrittäjyyskoulutuksissa käsitellään käytännön perustietojen ja – taitojen hankkimista ennen yrittäjäksi ryhtymistä. Koulutusaiheet voivat olla muun muassa seuraavanlaisia: eri yritysmuodot, vaadittavat perustamisasiakirjat, ilmoitukset ja luvat ja yrittäjän verotus. Yrittäjä voi tarvita myös **jatkokoulutusta** yrityksen perustamista myöhemmässä vaiheessa, esimerkiksi yrityksen kasvaessa tai kansainvälistyessä. Näissä koulutuksissa voidaan käsitellä esimerkiksi yritysideokehittämismahdollisuuksia, markkinointia, johtamista, työnantajavelvollisuuksia ja kansainvälisiä säännöksiä. (Koulutus ja kurssit / Yrittäjyys 2009b.)

Työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot) tarjoavat erilaisia palveluja yrittäjille, yrittämisestä kiinnostuneille ja yritystoimintaa aloittaville. TE-toimistot kuuluvat seudulliseen yrityspalvelukokonaisuuteen, jossa eri viranomaiset ja organisaatiot yhteistyössä tarjoavat yrityspalvelujaan ja hyödyntävät valtakunnallisia asiantuntijoita. Keskeisimmät seudullisen yrityspalvelun toimijat ovat työ- ja elinkeinokeskukset (vuoden 2010 alusta Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset=ELY-keskukset) ja TE-toimistot, kunnalliset ja seudulliset elinkeinoyhtiöt, uusyrityskeskukset ja maaseutukeskukset. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009c.)

Tärkeimpiä palveluja ovat liikeidean arviointi ja kehittämisneuvonta. Yrityksen perustamisen jälkeen palvelut tukevat liiketoiminnan kehittymistä. TE-toimistosta saa tietoja myös erilaisista seudullisista ja alueellisista projekteista, joihin osallistumalla yritys voi kehittyä, verkostoitua ja rakentaa myös pitkäjänteisiä kumppanuuksia muiden yritysten kanssa. Mol.fi-verkkopalvelu tarjoaa mahdollisuuden yrittäjäkumppanin hakuun. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009c.)

Yritystoiminnan käynnistäminen ja yrittäjäkoulutus on mahdollista yhdistää joustavasti. Työvoimakoulutuksena järjestetään muun muassa yrittäjäksi ohjaavia koulutuksia, yrittäjävalmennuksia sekä yrittäjän ammattitutkintoja. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009c.)

Yrittäjäkoulutus liittyy usein kiinteästi starttirahan myöntämiseen, koska tuen saaminen edellyttää hakijalta joko yrittäjäkokemusta tai yrittäjäyyskoulutusta. Yrittäjäkoulutus voidaan toteuttaa myös starttirahan maksamisen aikana. Aloitavalle yrittäjälle rakennetaan usein palvelukokonaisuus, jolla yrittäjäksi ryhtyvää työtöntä voidaan tukea yksilöllisesti. Koulutukseen valittavalta edellytetään konkreettista liikeideaa ja soveltuvuutta yritystoimintaan. Koulutuksen sisältö rakennetaan mahdollisimman käytännönläheiseksi. Viime vuosina perinteisten yritysmuotojen lisäksi koulutuksessa on yhä enemmän käsitelty uusia yritystoiminnan muotoja kuten uusosuuskunta-tyyppistä yrittäjyyttä. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2009a.)

Yrittäjä voi suorittaa myös **yrittäjän ammattitutkinnon**. Yrittäjäopinnot antavat erinomaisen lähtökohdan yrittäjäksi ryhtymiseen tai jo toimivan yrityksen kehittämiseen. Tutkinnossa perehdytään yrityksen talouteen ja hallintoon, yrittäjäyteen ja johtajuuteen sekä laadun kehittämiseen. Yrittäjäksi aikovalle koulutus antaa vahvan pohjan yrityksen perustamiselle sekä selviytymiselle yrittämisen alun haasteista. Samalla saa tutkinnon, joka toimii virallisena osoituksena yrityksen ja yrittäjän laadukkaasta osaamisesta. (Yrittäjän ammattitutkinto 2009.)

Yrittäjätaitoja voi oppia ammatillisen koulutuksen yhteydessä, suorittamalla yrittäjätutkinnon, yrittäjän ammattitutkinnon tai yrittäjän erikoisammattitutkinnon,

yrittäjäkursseilla, itseopiskellen, työssäoppien, toisilta yrittäjiltä ja omia kokemuksia hankkien. (Suomen Yrittäjät 2009a.)

Mahanmuuttajille on tehty kirja ”Yrittäjäsanasto maahanmuuttajille”. Se helpottaa yrittäjyyteen liittyvien käsitteiden sisäistämistä, ja siitä voi halutessaan muokata omankielisen muistin apuneuvon. Sanastoon on koottu keskeisiä käsitteitä esimerkiksi taloushallinnon, verotuksen ja markkinoinnin alueelta. Esimerkkilauseet eivät edusta tyypillistä arkisuomea, vaan niissä on yritystoimintakielen sävy. (Salmela, Piippo & Haapaniemi 2004.)

6 YRITTÄJYYTEEN LIITTYVÄT PROJEKTIT

Erilaisten monivuotisten ja usein joko kansallisella tai EU-tasoisella tuella toteutettavien kehitysprojektien myötä Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy tarjoaa alueen yrityksille edullisesti esimerkiksi koulutusta yritystoiminnan eri osa-alueilta, tuotteitten jatkokehitys- ja markkinointipalveluja, verkottumis- ja kansainvälistymismahdollisuuksia, eri alojen tutustumismatkoja, markkinatutkimuksia ja messuosallistumisia. Osa hankkeista kohdentuu helpottamaan yritysten työvoiman rekrytointia muun muassa maahanmuuttajaväestön valmiuksia lisäämällä tai yrityksille sopivia ulkomaalaisia yhteistyökumppaneita etsimällä. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.)

Maahanmuuttajaresurssit käyttöön! -projektissa lisätään eri syistä maahanmuuttaneiden työelämävalmiuksia ja luodaan yhteyksiä työnantajatahoihin. Osa maahanmuuttajista saa erityisneuvontaa Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen -projektista. Go International -projekti kannustaa Etelä-Karjalan pk-yrityksiä kansainvälistymään. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.)

Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen -projektissa keskitytään alkavan yrittäjän neuvontapalveluihin, jotta maahanmuuttajat saavat tarvittavaa tietoa yritystoiminnan käynnistämiseen. Projektin tavoitteena on uusien yritysten perustaminen ja maahanmuuttajien työllistäminen yrittäjyyden avulla. Neuvonta ta-

pahtuu ensisijaisesti Momentissa, joka on erityisesti maahanmuuttaja-asioihin perehtynyt monikulttuurinen palvelukeskus Lappeenrannassa. Tarvittaessa maahanmuuttajat ohjataan sieltä myös lisä- ja jatkokoulutukseen. Jo toimivien ulkomaalais- ja maahanmuuttajataustaisten yritysten kehittämiseen on myös saatavissa erilaista asiantuntijapalvelua. Projektin kohderyhmänä ja yhteistyökumppaneina ovat

- työttömät ja työlliset maahanmuuttajat, jotka aikovat/haluaisivat yrittäjiksi
- maahanmuuttajataustaiset yrittäjät
- keskinäisestä yhteistyöstä kiinnostuneet maahanmuuttajat
- työtä etsivät maahanmuuttajat
- maahanmuuttajataustaiset työnhakijat, jotka hyötyvät projektista
- eteläkarjalaiset yrittäjät, jotka etsivät työvoimaa maahanmuuttajista
- maahanmuuttajille koulutusta tarjoavat organisaatiot
- seudullisten yrityspalveluiden henkilöstö
- maahanmuuttotyötä tekevät viranomaiset
- suomalaisissa yrityksissä työskentelevät henkilöt ja yrittäjät
- maahanmuuttajayhdistykset
- alueen kunnat ja niiden palvelurakenteet
- alueella asuvat ulkomaalaiset opiskelijat, jotka kiinnostuvat yrittäjyydestä. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.)

Projektin lähtökohtana on ollut maahanmuuttajataustaisten henkilöiden tiedottaminen ja opastaminen suomalaiseen yrityskulttuuriin sekä henkilökohtainen asiakasneuvonta. Hankkeen suurin hyöty on ollut selkeä tiedon saannin keskittyminen. Monesti maahanmuuttajat ovat keskenään hoitaneet käytännön asioita ja valitettavia virhearviointeja on päässyt tapahtumaan. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.)

Projektisuunnitelman toteuttaminen käynnistyi konkreettisesti tiedottamisella ja käynneillä Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa ja Saimaan ammattikorkeakoulussa yhdessä Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n hallinnoiman Maahanmuuttajaresurssit käyttöön -projektin kanssa. Voimien yhdistäminen mahdollistaa resurssien täysimääräisen hyödyntämisen ja tehokkaan tiedonku-

lun. Lappeenrannan teknillinen yliopisto on ottanut palvelun omakseen, ja Ura-palvelun avulla projekti tavoittaa kohderyhmän eli ulkomaalaiset opiskelijat. Hanketta markkinoitiin myös Saimaan ammattikorkeakoulussa ulkomaalaisopiskelijoille, joilla on halukkuutta yrittäjyyteen. Pääsääntöisesti yrittäjyyttä pohditaan opiskelun loppuvaiheilla.

Maahanmuuttajat ovat löytäneet hyvin Momentin yrityspalvelut. ”Yhden luukun” -malli toimii loistavasti myös maahanmuuttajien keskuudessa, koska maahanmuuttajien rakenne on muuttumassa ja nykyinen (nyt jo vanha) toimintamalli koetaan hankalaksi ja byrokraattiseksi. Aiemmin palvelua ei yksinkertaisesti käytetty ja koetettiin tulla toimeen ”omineen”, jolloin tiedon ja osaamisen puute aiheutti turhia harmejä ja ylilyöntejä. Neuvonnan suurin haaste onkin sada luotua neuvontatyölle laadukas ja luottamusta herättävä pohja. Tiedonkulussa on auttanut paljon Momentti, joka on omalla panoksellaan mahdollistanut suoran, luotettavan, ns. matalan kynnyksen hankkeelle.

Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen -projekti kattaa koko kaakkoisen Suomen. Projektia hallinnoi Kotka-Haminan seudun kehittämissyhtiö Cursor Oy, ja muita osatoteuttajia ovat Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy ja Kouvolan seudun elinkeinoyhtiö. Projektin toteutusaika oli 1.5.2008 – 31.12.2009, mutta projekti saanee jatkoajan.

Hanke on ylittänyt kaikki sille asetetut tavoitteet. Projektin alkuperäisen aikataulun mukaan tavoitteena oli perustaa viisi uutta maahanmuuttajataustaista yritystä Kaakkois-Suomen alueelle. Vuoden 2009 loppuun mennessä yrityksiä oli kuitenkin perustettu jo 22 Lappeenrannan alueelle. Yritysneuvonnassa käyneistä perustamatta jäi vain sellaisia suunnitteilla olevia yrityksiä, jotka eivät saaneet rahoitusta järjestymään tai ala oli liian kilpailtu. (Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut 2009.)

7 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTTAMINEN

Sosionomi(AMK) opintoihimme kuuluu yhtenä opintojaksona yrittäjyys. Kesällä 2008 menimme Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n kehittämispäälliköltä tiedustelevaan, olisiko hänellä tarjota meille sosiaalialan yrittäjyyteen liittyvää opinnäytetyön aihetta. Meille ehdotettiin, että tekisimme opinnäytetyön maahanmuuttajien yrittäjyydestä. Tämän takia sovimme syksyn 2008 projektiopinnot Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:hyn. Samassa yhteydessä tutustuimme ”Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen” - projektiin, joka oli alkanut 1.5.2008 ja jonka oli tarkoitus päättyä 31.12.2009. Projekti keskittyi alkavan yrittäjän neuvontapalveluihin. Projektin tavoitteena oli uusien yritysten perustaminen ja maahanmuuttajien työllistyminen yrittäjyyden avulla.

Syksyn 2008 projektiopintojemme aikana saimme paljon tietoa tulevan opinnäytetyömme sisällöstä kehittämispäälliköltä ja yritysneuvojilta. Sovimme tässä yhteydessä joulukuulle 2008 ja tammikuulle 2009 ajoittuvasta työharjoittelujaksosta ja kevään 2009 projektiopinnoista Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:ssä.

Työharjoittelun ja projektiopintojen aikana tutustuimme yritysneuvontaan ja huomasimme, miten vaativaa työtä yritysneuvonta on. Samalla ymmärsimme, kuinka laajan ja haastavan tehtävän olemme ottaneet vastaan.

7.1 Selvityksen tavoitteet ja selvitystehtävät

Selvitystyömme tavoitteena on paitsi tuottaa tietoa Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:lle siitä, minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on yrittäjyydestä, saada myös aitoa palautetta yrittäjiltä. Olimme kiinnostuneita siitä, mitä palveluja he olivat käyttäneet ja minkälaisia kokemuksia heillä oli käyttämistään palveluista. Samoin halusimme tietää, mitä haasteita tai esteitä maahanmuuttajayrittäjät ovat kokeneet yritystä perustaessaan ja yritystoiminnan aikana. Opinnäytetyömme kannalta tärkeää on tuottaa myös tietoa siitä, ovatko yrittäjät tyytyväisiä Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:tä saamiinsa palveluihin ja miten niitä tulisi kehittää. Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy pyysi meitä

selvittämään myös Etelä-Karjalan monikulttuurisen palvelukeskus Momentin tunnettavuutta haastattelemiemme maahanmuuttajayrittäjien keskuudessa. Näiden tavoitteiden pohjalta opinnäytetyön selitystehtäviksi muodostuivat seuraavat:

1. Minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on yrittäjyydestä ja saamistaan palveluista yrityksen perustamisvaiheessa ja toiminnan aikana?
2. Mitkä ovat olleet suurimmat haasteet tai esteet ja onnistumiset yrittäjyydessä?
3. Miten maahanmuuttajayrittäjien palveluja tulisi kehittää?
4. Miten maahanmuuttajat näkevät oman tulevaisuutensa yrittäjinä?
5. Mikä on Etelä-Karjalan monikulttuurinen palvelukeskus Momentin tunnettavuus maahanmuuttajayrittäjien keskuudessa?

7.2 Selvityksen kohderyhmä

Opinnäytetyömme kohderyhmäksi valitsimme ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä, jotka olivat toimineet Etelä-Karjalassa yrittäjinä eripituisia aikoja. Tavoitteemme oli saada mahdollisimman monipuolinen haastateltavien joukko. Pyrimme saamaan haastateltaviksi eri aloilta ja eri maista lähtöisin olevia yrittäjiä.

Saimme Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n alkavien yrittäjien yritysneuvojalta nimilistan yrittäjistä, jotka olivat perustaneet yrityksensä ”Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen” - projektin aikana. Pidemmän aikaa toimineiden yrittäjien yhteystiedot saimme myös Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n yritysneuvojalta.

Alkuaan oli tarkoitus, että yritysneuvojat ottaisivat valitsemiimme haastateltaviin yhteyttä ja pyytäisivät heiltä suostumuksen haastatteluun. Kuitenkin opinnäytetyön aikataulullisista syistä päädyimme siihen, että otimme itse yhteyttä suoraan yrittäjiin. Tämä osoittautui tehokkaaksi tavaksi saada yhteys yrittäjiin.

7.3 Aineiston keruu

Harjoittelujakson joulukuun 2008 - tammikuun 2009 aikana kirjoitimme opinnäytetyösuunnitelman, jossa oli työnimenä ”Maahanmuuttajien työllistyminen yrittäjyyden avulla – esteet ja mahdollisuudet”. Yhteistyösopimus ja tutkimuslupahakemus (liite 2) hyväksyttiin tammikuussa 2009. Harjoittelujakson aikana valitsimme haastateltavat yrittäjät ja teimme alustavan teemahaastattelurungon ja teemoihin liittyvät lisäkysymykset. Kävimme haastattelukysymykset läpi opinnäytetyömme ohjaajien kanssa, jonka jälkeen testasimme haastattelurungon toimivuuden yhdellä ulkomaalaistaustaisella yrittäjällä. Koehaastattelun jälkeen teimme haastattelurunkoon vielä joitakin muutoksia.

Esihaastattelun tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua, jota vielä koehaastattelun jälkeen voi muuttaa. Esihaastattelulla saadaan selville myös haastattelujen keskimääräinen pituus. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 72.)

Haastattelu on joustava menetelmä. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa ja tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Samoin on myös mahdollisuus saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja ja haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista säädellä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Teemahaastattelulla on se etu, ettei se sido haastattelua tiettyyn leiriin, kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen eikä ota kantaa siihen, miten ”syvälle” haastattelussa mennään. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että haastattelun aihepiirit, teema-alueet ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Laadullisessa menetelmässä lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuskohteen ymmärtäminen ja tulkitseminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157.) Käytimme selvityksessämme kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa, koska

se parhaiten vastasi selvityksemme tarkoitusta ja mahdollisuuksiamme kerätä aineistoa.

Aineistonkeruumenetelmänä meillä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Taus-tatiedoissa kysyimme haastateltavan ikää, lähtömaata, kuinka kauan on asunut Suomessa, koulutusta lähtömaassa sekä Suomessa, onko osallistunut yrittä-jyyškoulutukseen ja minkä tasoinen on suomen kielen taito. Varsinaiset haastat-telukysymykset jaoimme neljään pääteemaan: yrittäjyys ja kokemukset yrittä-jyydestä, palvelujen tarve yrityksen perustamisvaiheessa ja yritystoiminnan ai-kana, kokemukset saaduista palveluista ja tulevaisuuden näkymät. Jokaiseen teema-alueeseen liittyi joukko tarkentavia lisäkysymyksiä.

Kevään 2009 projektiopintomme aikana toteutimme haastattelut. Yritimme aluk-si ottaa yhteyttä haastateltaviin yrittäjiin puhelimitse. Tämä osoittautui kuitenkin hankalaksi lähestymistavaksi. Joitakin yrittäjiä emme saaneet kiinni lainkaan lukuisista yrityksistä huolimatta. Jotkut taas kieltäytyivät heti, kun kerroimme, mistä oli kyse.

Lopulta menimme henkilökohtaisesti kysymään suostumusta haastatteluun. Henkilökohtainen tapaaminen ennen varsinaista haastattelua oli tärkeää luot-tamuksellisen haastattelusuhteen rakentumiselle. Samassa yhteydessä ker-roimme selkeästi, mistä haastattelussa on kyse ja mihin tarkoitukseen sitä käy-tetään. Korostimme lisäksi, että haastattelut ovat täysin luottamuksellisia ja haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu missään vaiheessa. Kerroimme, että nauhoitamme haastattelut, ja kirjoitamme ne sanatarkasti puhtaaksi. Tässä vai-heessa näytimme heille teemahaastattelurungon lisäkysymyksineen (liite 1), jotta he voisivat etukäteen tutustua kysymyksiin ennen varsinaista haastattelua.

Suurimman osan haastatteluista teimme maahanmuuttajien yrityksissä. Kaksi haastattelua teimme Momentissa yrittäjien itsensä toivomuksesta. Yhtä yrittä-jää, jonka kanssa olimme sopineet haastattelun ja jättäneet hänelle haastattelu-kysymykset, emme tavanneet lainkaan. Menimme sovittuun aikaan haastatte-lemaan, mutta haastateltava ei saapunut paikalle. Haastateltavan tytär ilmoitti meille, että hänen isälleen ei sovi haastattelu nyt eikä koskaan. Meille jäi täysin

avoimeksi hänen kieltäytymisensä syy. Kaikki muut haastattelut sujuivat ongelmitta sovituissa aikatauluissa.

Valitsimme haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, koska ajattelimme saavamme niin kattavampaa tietoa, kuin pelkkää kyselylomaketta käyttäen. Haastattelu on joustavampi menetelmä kuin pelkkä kyselylomake, ja haastattelun kuluessa voimme esittää selventäviä lisäkysymyksiä. Yrittäjien vapaalle puheelle annettiin mahdollisuus, vaikka ennalta päätetyt teemat pyrimme keskustelemaan kaikkien haastateltavien kanssa. Koska kyse oli ulkomaalaistaustaisista henkilöistä, eivät haastattelukysymykset olleet yksiselitteisiä ja vaativat monessa kohtaa lisäselvitystä. Kaikki haastattelut teimme kuitenkin suomen kielellä pienistä kieliongelmistä huolimatta. Yksi haastateltavista ei puhunut suomea, mutta tulkin avulla pystyimme kuitenkin haastattelun suorittamaan. Haastattelut kestivät 45 minuutista reiluun tuntiin.

Haastattelujen laatua parantaa se, että haastattelut litteroidaan heti haastattelujen jälkeen niin pian kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185). Teimme yhden haastattelun päivässä ja aina heti haastattelun jälkeen litteroimme sen eli kirjoitimme sanatarkasti puhtaaksi. Kaikki haastattelut ja niiden litteroinnin teimme projektiopintojemme aikana keväällä 2009.

7.4 Aineiston analysointi

Perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä, on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysia voi pitää paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Voidaan myös sanoa, että useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat periaatteessa tavalla toisella sisällönanalyysiin, jos sisällönanalyysilla tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä. Tästä näkökulmasta sisällönanalyysia ei voi pitää myöskään pelkästään laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Laadullisessa analyysissä puhutaan usein induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysistä. Tämä jako perustuu tulkintaan tutkimuksessa käytetystä päättelyn logiikasta, joka on joko induktiivinen (yksittäisestä yleiseen) tai deduktiivinen (yleisestä yksittäiseen). Kahtiajaon suurin ongelma on käytännöllinen. Kahtiajaossa unohdetaan kokonaan kolmas tieteellisen päättelyn logiikka eli abduktiivinen päättely, jonka mukaan teorianmuodostus on mahdollista silloin, kun havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus tai johtolanka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Jaottelussa – aineistolähtöinen, teoriasidonnainen ja teorialähtöinen analyysi – voidaan ottaa analyysin tekoa ohjaavat tekijät paremmin huomioon kuin jaottelussa induktiiviseen ja deduktiiviseen analyysiin. Jaottelussa – aineistolähtöinen, teoriasidonnainen ja teorialähtöinen analyysi korostuu teorian tai teoreettisen merkitys laadullisessa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti on tässä yhteydessä ymmärrettävä hyvin väljässä merkityksessä: esimerkiksi kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, haastattelut, puheet, keskustelut, dialogit, raportit ja miltei mitkä tahansa kirjalliseen muotoon saatetut materiaalit voivat olla dokumentteja. Sisällönanalyysi sopii hyvin täysin strukturoimattomankin aineiston analyysiin. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysillä saadaan kerätty aineisto kuitenkin vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Järjestetty aineisto ilman mielekkäitä johtopäätöksiä esitellään ikään kuin tuloksina. Monia sisällönanalyysillä toteutettuja tutkimuksia myös kritisoidaan juuri tästä keskeneräisyydestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Analysoimme opinnäytetyömme litteroidun haastatteluaineiston sisällönanalyysia ja teemoittelua käyttäen ja analysointi tapahtui aineistolähtöisesti. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi. Siihen kuuluvat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämässä aineistosta karsitaan kaikki epäolennainen pois ja nostetaan esille selvitystehtävässä olennaiset ilmaukset.

Ryhmittelyssä aineistosta etsitään pelkistämisen avulla saatujen ilmausten samankaltaisuuksia. Samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään omiksi luokikseen. Abstrahoinnissa tutkimuksen kannalta oleellinen tieto erotetaan ja muodostetaan käsitteiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

Aloitimme aineiston analyysin lukemalla sen muutaman kerran huolellisesti läpi. Aluksi järjestelimme aineiston haastatteluteemojen mukaisesti. Näin meidän oli helppo käydä aineiston kokonaisuutta läpi. Analysoitavaa tekstiä oli melko runsaasti. Osittain sisällöt olivat tuttuja, koska aineisto oli ollut jo kahteen kertaan esillä: itse haastattelutilanteessa ja purkamisvaiheessa. Aineisto on luettava kokonaisuutena ja sitä on luettava useaan kertaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008,143). Puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla keräämämme aineiston analysoimme joulukuussa 2009. Aineiston pelkistäminen tapahtui siten, että aukikirjoitetusta aineistosta etsimme selvitystehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja. Listasimme pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyistä ilmaisuista etsimme samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia ryhmitellessämme aineistoa.

Käytännössä jatkoimme haastattelujen analysointia käyttäen teemoittelua. Teemoittelussa noudatimme samaa järjestystä kuin haastattelurungossa. Litteroidut haastattelut olimme merkinneet: haastateltava 1, haastateltava 2 jne. Analysoinnin aloitimme valitsemalla kullekin teemalle oman värikoodin. Pääteemojen alateemat koodasimme teemavärien mukaan kirjaimin A, B, C jne. Kuhunkin teemaan kuuluvat vastaukset alleviivasimme teemaväreillä jokaisesta haastattelusta ja merkitsimme sovituin kirjaimin. Näin kokonaisuus hahmottui hyvin ja helpotti vastausten kokoamista pääteemojen alle.

Koodaaminen värein ei ole välttämätöntä, mutta selkeyttää aineiston käsittelyä. Tietyt tekstikohdat löytyvät nopeammin verrattuna siihen, ettei tekstiin olisi tehty minkäänlaisia merkintöjä. Merkitsemällä samoin koodein tekstikohdat, joissa puhutaan samoista asioista tai samankaltaisista asioista, saadaan aineistoon selkeyttä ja helpotetaan analyysia. Koodit toimivat aineistossa eräänlaisina osoitteina ja niitä hyödyntämällä on aineistosta helppo poimia tiettyä aihetta käsittelevät kohdat. (Eskola & Suoranta 1998, 155.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Hämäläinen (1987) kuvaa abstrahointia prosessiksi, jossa tutkija muodostaa yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittavalle merkitsevät. Tutkija pyrkii siis ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113.)

7.5 Selvityksen luotettavuus

Kaikissa tutkimuksissa tulee arvioida tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2006, 216). Tutkimuksesta saadun aineiston laadukkuus on yksi merkittävä tekijä luotettavuudelle. Haastatteluaineiston laatuun vaikuttaa se, että haastattelu on tehty siten, että molemmat osapuolet ovat ymmärtäneet haastattelun sisällön samalla tavalla (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184–185). Olemme ottaneet tämän huomioon antamalla haastattelutilanteessa maahanmuuttajataustaisille yrittäjille kysymyslomakkeet, joista he ovat voineet seurata haastattelun kulkua. Aineiston laatuun vaikutti myös se, että aineiston nauhoitukset onnistuivat. Nauhoitusten kuuluvuus oli kokonaisuudessaan hyvä, ja saimme litteroitua selvityksen kannalta olennaiset asiat.

Tutkimuksen arvioinnissa kaksi keskeistä käsitettä ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimus on toistettavissa ja validiteetilla puolestaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on alun perin ollut tarkoitus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.) Nämä käsitteet on monesti liitetty enemmänkin kvantitatiivisen tutkimuksen puolelle, mutta niitä voidaan soveltaa myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa (Hirsjärvi ym. 2006, 217). Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen ei ole mitään tiettyjä ohjeistuksia, vaan tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena ja sen sisällön tulee olla johdonmukainen. Erityisen tärkeää on, että tutkimustyössä noudatetaan objektiivisuutta koko prosessin ajan. (Hirsjärvi ym. 2006, 280; Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136.)

Puolistrukturoitua teemahaastattelua voidaan pitää luotettavana menetelmänä selvityksessämme. Olemme voineet tarkentaa kysymyksiä tarvittaessa. Haastattelutilanteissa mukana oleminen on helpottanut selvitystulosten analysointia, koska tiedämme, miten kukin haastateltava on asiansa ilmaissut.

Sisällönanalyysia aineiston analyysimenetelmänä pidetään objektiivisuuden kannalta ongelmallisena, koska tulos perustuu tutkijan subjektiiviseen käsitykseen aineistosta. Tutkijan tuleekin onnistua pelkistämään ja luokittamaan aineisto siten, että se antaa mahdollisimman luotettavan kuvan tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Aineiston pohjalta tapahtuva luokittelu oli haasteellista, mutta saimme koottua pääasiat hyvin luokiksi ja vastaamaan ne aineiston sisältöä. Tällöin voimme pitää sisällönanalyysia luotettavana menetelmänä aineiston analysoinnissa. Lisäksi käytämme tuloksia esittäessämme suoria lainauksia haastatteluista haastateltavien anonymiteetti huomioon ottaen.

8 SELVITYKSEN TULOKSET

Ulkomaalaistaustaisia haastateltavia oli yhteensä kahdeksan. Jaoimme haastateltavat kahteen neljän yrittäjän ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat ”Maahanmuuttajien ohjaus yrittäjyyteen” -projektin aikana yritystoiminnan aloittaneet yrittäjät. Heistä käytämme jatkossa nimitystä ”**projektiryrittäjät**”. Toiseen ryhmään kuuluivat jo pidemmän aikaa Etelä-Karjalassa yrittäjinä toimineet, joista jatkossa käytämme nimitystä ”**kokeneet yrittäjät**”. Esittelemme haastateltavien maahanmuuttajayrittäjien taustatiedot melko yleisellä tasolla haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi. Emme kerro työssämme esimerkiksi yrittäjien toimialoja, koska silloin heidät olisi mahdollista tunnistaa.

8.1 Yrittäjien taustatietoja

Haastateltavista **projektiryrittäjistä** kolme on naisia ja yksi mies. Kaksi heistä on lähtöisin Venäjältä, yksi Marokosta ja yksi Turkista. Nuorin heistä oli haastatteluhetkellä iältään 35-vuotias ja vanhin 47-vuotias. Suomessa yrittäjät ovat

asuneet kolmesta kymmeneen vuotta. Yrittäjinä haastateltavat ovat toimineet vasta yhdestä kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Ennen yritystoimintansa aloittamista kolme heistä oli osallistunut yrittäjäyyskoulutukseen. Koulutusten pituudet vaihtelivat kuudesta päivästä puoleen vuoteen. Haastatelluista ainoastaan yksi ei ollut osallistunut minkäänlaiseen yrittäjäyyskoulutukseen.

Yrittäjien lähtömaassaan hankkima koulutustausta on vaihteleva. Kahdella yrittäjällä on yliopistotasoinen koulutus, yhdellä korkeakoulutasoinen koulutus ja yhden koulutus on ammattikoulutasoa. Kaksi haastateltavista oli hankkinut Suomessa vielä uuden ammattitutkinnon, kun taas toiset kaksi eivät olleet saaneet Suomessa minkäänlaista ammatillista lisäkoulutusta. Kysyessämme heidän suomen kielen taitoaan kolme heistä arvioi sen olevan hyvä ja ainoastaan yksi arvioi suomen kielen taitonsa tyydyttäväksi.

Kokeneet yrittäjät, joita haastattelimme, ovat kaikki miehiä. He edustavat syntymämaansa perusteella neljää eri kansallisuutta. He ovat lähtöisin Virosta, Turkista, Kiinasta ja Syyriasta. Iältään haastateltavat eivät paljon poikenneet toisistaan, he olivat joko 40 tai 41-vuotiaita. Suomessa asumisaika vaihteli kahdeksasta vuodesta 20 vuoteen. Haastateltujen yritystoiminnan kesto vaihteli suuresti: vanhin yrityksistä oli perustettu 15 vuotta sitten, kun taas nuorin yrityksistä oli vasta vuoden ikäinen.

Kokeneiden yrittäjien koulutustaso lähtömaassa on alhaisempi kuin projektiyrittäjien. Kaikkien koulutus vastaa ammattikoulutasoa, ja ainoastaan yksi heistä oli osallistunut Suomessa ammatilliseen lisäkoulutukseen. Yrittäjäyyskoulutukseen heistä ei ollut osallistunut kukaan. Suomen kielen taito oli myös kokeneilla yrittäjillä heikompi kuin projektiyrittäjillä. Kaksi heistä kuitenkin arvioi oman suomen kielen taitonsa hyväksi, kun taas yksi osasi suomea vain vähän ja yksi tarvitsi tulkkia.

8.2 Yrittäjäyys ja kokemukset yrittäjäydestä

Yrittäjäksi ryhtymisen motiivit vaihtelivat haastatelluilla maahanmuuttajayrittäjillä. Osalla yrittäjistä heikot työllistymismahdollisuudet Suomessa olivat keskei-

nen syy oman yrityksen perustamiseen, kun taas osalle yrittäjistä yrittäjänä toimiminen ja yrittäjyyteen liittyvä autonomisuus ja mahdollisuus omien ideoiden toteuttamiseen olivat olleet työllistymisen suhteen keskeisiä haaveita.

Yhdellä **projektiyrittäjällä** syy yrittäjäksi ryhtymiseen oli se, että hän ei saanut Suomessa koulutustaan vastaa työtä lukuisista yrityksistä huolimatta. Toiselle työn saannin esteeksi muodostui huono suomen kielen osaaminen. Kolmas haastateltavista ryhtyi yrittäjäksi, koska halusi työskennellä itselleen. Neljäs yrittäjä kertoi, että sentyyppiselle yritykselle, jonka hän perusti, oli olemassa selkeä tarve.

Tämän alan yrityksen tarve. Kaverit kyselivät ja tarve syntyi siitä. Siitä niinku lähti sitte, että aika vähän on sellasia ihmisiä, jotka pystyy auttaa niitä, koska ne ei osaa sitä suomen kieltä. (Haastateltava 2.)

Kokeneiden yrittäjien perustelut yrittäjäksi ryhtymiseen olivat lähes samanlaisia kuin projektiyrittäjilläkin. Palkkatyön loppuminen oli kahdella kokeneella yrittäjällä syynä yrityksen perustamiseen. Kolmannen haastateltavan työnantaja jäi eläkkeelle, ja tämä osti itselleen yrityksen, jossa oli työskennellyt vuosia työntekijänä. Neljäs haastateltavista kertoi, että hän on aina halunnut toimia yrittäjänä.

Yrittäminen, se on semmoinen luonne. Jotkut vaan niinku haluaa olla yrittäjä ja ottaa riskejä. Jotkut taas haluaa vähä rauhallisempaa elämää ja olla töissä josakin. (Haastateltava 5.)

Selvitystulostamme tukee Lähdesmäen ja Savelan tutkimus (2006), jonka mukaan yrittäjäksi ryhtymisen motiiveina myös olivat vaikeus työllistyä uudessa kotimaassa, maahanmuuttajien puutteellinen kielitaito ja sosiaalisen aseman heikentyminen, jolloin yrittäjäksi ryhtyminen saattaa tarjota parhaimman keinon sosiaalisen statuksen nostamiseen. (Lähdesmäki & Savela 2006, 14–15.)

Projektiyrittäjillä yritystoiminta oli pääasiassa heidän koulutustaan vastaavalta alalta. Ainoastaan yksi yrittäjistä toimi täysin eri alalla, kuin mihin hän oli saanut koulutuksen. Kaikki yritykset olivat pienimuotoisia yrityksiä, joissa haastateltavat työskentelivät yksin. Kolmella yrittäjällä heidän perheensä ei osallistunut lainkaan yritystoimintaan. Ainoastaan yksi yrittäjistä kertoi, että hänen tyttärensä

osallistuu satunnaisesti yritystoimintaan. Kun kysyimme yrittäjiltä, aikovatko he tulevaisuudessa palkata ulkopuolista työvoimaa, niin kolme vastasi, että ei aio palkata tulevaisuudessakaan ulkopuolista työvoimaa. Vain yksi yrittäjä kertoi arvioivansa myöhemmin lisätyövoiman tarpeen.

Kokeneista yrittäjistä kaksi toimi koulutustaan vastaavalla alalla ja kaksi täysin eri alalla, kuin mihin olivat saaneet koulutuksen. Kahdella yrittäjällä myös perheenjäsenet osallistuivat aktiivisesti yritystoimintaan. Kokeneiden yrittäjien yritystoiminta poikkesi projektiyrittäjien toiminnasta siten, että yritykset olivat isompia ja heistä kaikilla oli ulkopuolista työvoimaa. Pienimmässä yrityksessä oli ainoastaan yksi ulkopuolinen työntekijä, kun taas suurimmassa yrityksessä oli ulkopuolisia työntekijöitä kaikkiaan 23 henkilöä. Kolmella yrittäjällä oli tarkoitus palkata jatkossa vielä lisääkin ulkopuolista työvoimaa. Yksi haastateltava ilmoitti, ettei hänellä ollut haastatteluhetkellä tarvetta palkata lisätyövoimaa, tulevaisuudesta hän ei osannut sanoa.

Kysyimme haastateltavilta, mitä ongelmia he olivat kokeneet perustaessaan yritystä ja yritystoiminnan aikana. **Projektiyrittäjillä** suurimmat ongelmat, joita he olivat kokeneet perustaessaan yritystä, liittyivät pääasiassa puutteelliseen suomen kielen taitoon ja yrityksen rahoitusjärjestelyihin. Yksi yrittäjä mainitsi lisäksi myös yksinäisyyden. Hän koki olevansa yksin, koska kaikki sukulaiset ja ystävät olivat jääneet hänen kotimaahansa.

On ollut vaikeaa vähän, kun en osaa kieltä. Ei ole ollut muita ongelmia kuin tämä kieli. Pitää aina katsoa sanakirjasta. Ystävät ja sukulaiset ovat kotimaassa, jotka voisivat auttaa. Suomessa olen yksin ja se on vähän hankalampaa. (Haastateltava 3.)

Rahahomma on tuntunut hankalalta yrityksen perustamisvaiheessa. Aina tuntui semmoiselta, että raha ei riitä. Elämässä kaikki olisi mahdollista, jos olisi paljon rahaa. Ei voinut laittaa mainoksia, kun ei ollut puhelinnumeroa. Jos ei ole toimipiste, ei ole puhelinnumeroa. (Haastateltava 4.)

Yksi haastatelluista koki kiireen ongelmaksi yrityksen perustamisvaiheessa. Kiire tosin johtui hänen ulkomaanmatkastaan, joka ajoittui samaan ajanjaksoon yrityksen perustamisen kanssa. Ongelmallisena hän koki myös sen, ettei hänel-

le myönnetty starttirahaa. Kielteiseen starttirahapäätökseen oli syynä se, että saman alan yrityksiä on liikaa.

Perustamisvaiheessa minulla oli kiire. Mie en aina ymmärtänyt kaikkia juttuja ja miun piti kaivaa ne netistä ja kattoo sanakirjasta, mitä tarkoittaa. Asiakkaita en tiedä, onko kiitettävästi. En saanut yritykseen edes starttiraha. Sanottiin, että tämän alan yrityksiä on liikaa. (Haastateltava 1.)

Yhdellä haastatelluista ei ollut minkäänlaisia ongelmia yrityksen perustamisvaiheessa, eikä myöskään yritystoimintansa aikana.

Itse asiassa ei ole ollut mitään esteitä ja ongelmia. Rahoitus järjestyi, kun oli aikaisemmin tehty työtä. Säästöjä mulla oli ja auto myytiin. Kotimaasta sain myös pikkuisen apua, sukulaisilta. Meillä on vähän erilainen tapa kuin Suomessa. En tarvinnut lainaa. Asiakkaiden ja myös työn kanssa olen onnistunut hyvin. (Haastateltava 2.)

Kokeneista yrittäjistä päälimmäisenä ongelmana lähes kaikki mainitsivat kieliongelmat ja yrityslainsäädäntöön liittyvät asiat. Yhdelle kokeneista yrittäjistä suurimmaksi ongelmaksi muodostui se, että saman alan yrittäjä on liikaa, jolloin kaikille ei riitä tarpeeksi asiakkaita. Toiseksi suurimmaksi ongelmaksi hän mainitsi oman jaksamisen ja vapaa-ajan puutteen. Hän kertoi, että yrittäjän täytyy tehdä pitkiä työpäiviä pärjätäkseen. Töitä täytyy tehdä seitsemänä päivänä viikossa, eikä lomaa ole mahdollisuus pitää. Korkean verotuksen hän koki myös ongelmaksi. Yhdellä yrittäjällä oli vaikeuksia rahoituksen ja käytännön asioiden järjestämisessä. Ennakkoluulot ulkomaalaisia kohtaan nousivat myös esille. Yhden haastateltavan mielestä Suomessa on liikaa sääntöjä eikä palveluja saa sujuvasti. Kukaan ei välttämättä kerro, kuinka tulisi toimia missäkin asiassa. Hänen mukaansa jotkut viranomaiset eivät osanneet vastata hänen kysymyksiinsä ja kukaan ei halunnut ottaa vastuuta asioista.

Kieliongelmiä on, kun olen ollut yrittäjänä. Vaikka niinku puhut suomea, ei ehkä ymmärrä papereiden täyttämistä ihan loppuun asti. Voi sanoa, että kieli on tota niinku semmoinen iso ongelma. Yhdessä virastossa, kun aloitin virkailijalta kysymään joitakin kysymyksiä, niin hän ei osannut vastata, vaikka oli ammattilainen. Joitakin asioita on selvinnyt jälkepäin, joitakin yksityiskohtia on jäänyt avoimeksi. (Haastateltava 5.)

No, varsinaisesti ei mitään ylipääsemättömiä ongelmia ole ollut. Vaikea saada asiakkaita, se on niinku se. Ennakkoluuloja on tietenkin ollut tässä matkan varrella. Se on se vieras kieli. Kun asiakas soittaa, niin se on ensin vähän aikaa hiljaa. (Haastateltava 7.)

Haastatteluissa korostuivat samat asiat ongelmien suhteen, kuin Jorosen ja Salmenkankaan & Alin (2000) Helsingin seudun maahanmuuttajayrittäjille tekemässä kyselyssä. Siinä yrittäjät nostivat esiin yrityksen rahoitukseen ja yrityslainsäädäntöön liittyvät asiat. Myös kieliongelmat ja valtaväestön ennakkoluuloista aiheutuneet sekä puutteellisista tiedoista johtuvat ongelmat tuotiin esiin. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007.)

Emme kysyneet vain ongelmia vaan kysyimme myös, missä asioissa he olivat kokeneet onnistuneensa hyvin. **Projektiyrittäjistä** suurin osa vastasi ensin, että ei osaa sanoa, koska yritys on niin nuori. Pitkään mietittyään eräs haastateltava sanoi, että onnistumista oli se, että asiakkaita oli riittänyt ja että oli saanut starttirahan. Onnistumista hänen mielestään oli myös suomalaisten positiivinen suhtautuminen ulkomaalaisiin. Yksi yrittäjä kiteytti asian seuraavasti:

Varmaan kaikista isoin onnistuminen on se, että tää yritys on lähtenyt käyntiin. Alkuinvestointeja ei tarvittu, se vaan lähti pyörimään. (Haastateltava 2.)

Kokeneille yrittäjille onnistumista oli se, että yritys jatkaa toimintaa ja että he olivat pystyneet työllistämään itsensä sekä palkkaamaan ulkopuolista työvoimaa. Yhden yrittäjän mielestä suurin onnistuminen on se tunne, että kokee olevansa oikealla tiellä, kun on yrittäjä.

8.3 Palvelujen tarve

Kysyimme haastateltavilta, mitä palveluja he olivat tarvinneet ja käyttäneet perustaessaan yritystä ja yritystoimintansa aikana ja olivatko käytetyt palvelut olleet maksullisia vai maksuttomia. Ryhmien välillä selkein ero palvelujen käytössä oli se, että projektiyrittäjät olivat kaikki käyttäneet Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n palveluja, kun taas kokeneista yrittäjistä kukaan ei ollut käyttänyt heidän palvelujaan. Syynä tähän he mainitsivat tietämättömyyden kyseisestä organisaatiosta.

Projektiyrittäjät olivat kaikki saaneet yritystä perustaessaan neuvoa ja opastusta Lappeenrannan seudun Yrityspalvelut Oy:ltä. Lisäksi he olivat käyttäneet työvoimatoimiston, verotoimiston, vakuutusyhtiön, pankin ja tilitoimiston palveluja. Kaksi heistä oli tarvinnut lisäksi Finnveran ja TE-keskuksen palveluja. Kaikki kertoivat muiden palvelujen olleen maksuttomia lukuun ottamatta tilitoimistopalveluja ja muutamaa yrityskurssia.

Kokeneet yrittäjät olivat hakeneet/saaneet palveluja tilitoimistosta, pankista, Finnverasta, asianajotoimistosta, perheeltä ja tutuilta yrittäjiltä. Yksikään haastatelluista ei ollut käyttänyt Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n palveluja. Kaksi heistä ei ollut koskaan edes kuullut Lappeenrannan Seudun yrityspalvelut Oy:stä. Heidän käyttämistään palveluista tilitoimistopalvelut ja asianajotoimiston palvelut olivat maksullisia. Kaikki muut palvelut olivat maksuttomia. Toisena erona nousi esiin se, että lähes kaikki kokeneet yrittäjät mainitsivat suvun ja ystävien avun olevan tärkeä tekijä yritystoiminnassa. Projektiyrittäjistä vain yksi korosti ystävien ja suvun merkitystä.

8.4 Kokemukset palveluista

Projektiyrittäjät olivat kaikki erittäin tyytyväisiä Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:ltä saamiinsa palveluihin. Yrittäjät kertoivat saaneensa sieltä kaiken, mitä tarvitsivat. Yritysneuvoja oli selittänyt kaiken selkeästi ja palvelu oli ystävällistä. Kaikkien haastateltavien mielestä palvelut olivat myös riittäviä. Kun kysimme, millä kielellä heitä oli palveltu, niin kaikki haastateltavat vastasivat, että heitä oli palveltu pääasiassa suomen kielellä. Yhtä haastateltavaa oli palveltu lisäksi englannin kielellä hänen heikon suomen kielen taitonsa takia.

Palvelut olivat ihan parhaat, en osaa sanoa, mitä voisi tehdä toisin. Ei voisi olla paremmin. Haluaisin kiittää Lappeenrannan Seudun Yrityspalveluita loistavasta palvelusta, ystävällisyydestä ja ymmärtämisestä. (Haastateltava 4.)

Ollaan tosi tyytyväisiä Lappeenrannan Seudun Yrityspalveluiden palveluun. Saimme sieltä kaiken, emme saaneet mistään muualta. Ollaan tosi tyytyväisiä. Selkeästi selitetty ja kaikki palvelu oli riittävää. (Haastateltava 2.)

Käyttämistään palveluista projektiyrittäjät antoivat moitteita ainoastaan työvoimatoimistolle ja verotoimistolle. He kokivat, että heitä ei otettu tosissaan ja he saivat mielestään tönkeää kohtelua.

Työvoimatoimistossa ei ollut oikein hyvä palvelu. Siellä ei kauheasti tykätty meistä. Ne ei edes halunnu kuunnella meitä, kun piti jotain asioita kysellä. Saatiin me asiat hoidettua, mutta oli vähän nihkeetä. Me ei sen takia haluttukaan kysellä niiltä mitään, vaan kysyttiin kaikki yrityspalveluista. Työvoimatoimisto pakotti menemään yrittäjyyskurssille. Meillä oli jopa todistus yrittäjyyskurssista, mutta se ei käynyt. Se sanoi, että menkää uudestaan. Kurssilla oli turha istua. Kurssilla ei ollut mitään uutta. Meillä oli semmoinen ryhmä, että se ei ollut kellekään hyödyllinen. Kurssi maksoikin vielä 120 euroa. (Haastateltava 2.)

Verotoimistossa oli vähän miinusjuttu. Hän ei tykännyt minun kysymyksistä. Mutta, kun mie sanoin, että mie haluan ihan oikeesti tehdä töitä, niin hän vaihtoi käytöstä ja antoi tarvitsemani tiedot. Ensi oli kovin negatiivinen. Muissa paikoissa ei ole ollut mitään ongelmaa. (Haastateltava 1.)

Kokeneista yrittäjistä kukaan ei ollut käyttänyt Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n palveluja. Kaksi yrittäjää oli ainoastaan kuullut nimen jossain yhteydessä. Tilitoimiston palvelut olivat merkittävin palvelu kokeneille yrittäjille ja he olivat kaikki tyytyväisiä saamiinsa palveluihin. He olivat saaneet tarvitsemansa palvelut joko suomen tai englannin kielellä. Ainoastaan yksi yrittäjä oli tarvinnut asioidessaan tulkkia.

8.5 Kehittämisehdotuksia palveluihin

Projektiyrittäjät olivat kaikki niin tyytyväisiä Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:ltä saamiinsa palveluihin, ettei heillä ollut minkäänlaisia kehittämisehdotuksia palveluiden suhteen. Ainoastaan työvoimatoimistolta ja verotoimistolta he kaipasivat ystävällisempää ja joustavampaa palvelua.

Kehittämisehdotuksina **kokeneet yrittäjät** mainitsivat, että kielikurssien pitäisi olla kaikille pakollisia ennen kuin ryhtyvät yrittäjiksi. Samoin kaikkien pitäisi ehdottomasti osallistua yrittäjyyskursseille ennen oman yrityksen perustamista. Yksi yrittäjä toivoi, että Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut markkinoisivat itseään enemmän. Yritystä perustaessa pitäisi olla enemmän tietoa saatavilla

olevista palveluista. Kaikki ulkomaalaistaustaiset yrittäjät eivät osaa itse hakea riittävästi palveluja.

Kehittämisehdotuksia on olemassa. Semmoisia organisaatioita, jotka palvelevat yrittäjää. Olisi hyvä, jos ne vain mainostaisivat itseään. Jos ne kertoisivat itses- tään, että on olemassa semmoinen niinku TE- keskus. Mä en tiennyt siitä. Miun mielestä, jos ne toimivat tällä alalla, pitäis vissiin ilmoittaa, että me olemme tääl- lä. (Haastateltava 5.)

Jos ne ei kerro itsestään, niin mistä mä voin tietää. Ulkomaalaiselle yrittäjälle se on hyvin hankalaa ruveta etsimään, missä ja mitä ja minkälaisia palveluja on saatavana. Kun niillä on esimerkiksi kaupparekisteri, niin on yksinkertaista lä- hettää vaikka kirje, että semmoinen yhdistys tai yritys on olemassa. Saamme joka puolelta mainoksia esimerkiksi yksityisfirmoilta, lakitoimistoista, tilitoimis- toista ja tuontifirmoilta, jotka kertovat, mitä palveluita heillä on tarjolla. TE- kes- kuksesta ei tule mitään. (Haastateltava 5.)

Lappeenrannan Seudun Yrityspalveluille terveisiä, että markkinoisivat itseään enemmän. Esimerkiksi, mitä palveluita heiltä on saatavissa. Jo ennen yrityksen perustamista pitäisi saada tietoa, mistä saa apua. Siinä vaiheessa on miun mie- lestä kaikkein tärkeintä, että kaikki tietävät, että on olemassa semmoinen orga- nisaatio, joka voi auttaa, jos mie haluan perustaa jotakin. (Haastateltava 5.)

Kuten myös Harjun ja Pulkkisen (2004) tutkimuksen mukaan merkittävä puute julkisten neuvontapalvelujen organisoinnissa oli, että juuri toimintansa aloitta- neille yrityksille ei tarjota palveluja riittävän aktiivisesti, vaan neuvontaan hakeu- tuminen jätetään pääasiassa yrittäjän omalle vastuulle. Asiantuntijoiden mukaan yrityksen perustaneet eivät kuitenkaan aina tunne tarvetta neuvonnalle eivätkä näin ollen osaa hakea apua. Heidän energiansa menee pääasiassa yritystoi- minnan arjen kanssa selviämiseen. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007.)

8.6 Tulevaisuuden näkymät

Projektiyrittäjät yhtä lukuun ottamatta suhtautuivat tulevaisuuteen positiivisesti ja näkivät yrityksensä tulevaisuuden valoisana. He olivat tyytyväisiä elämäänsä yrittäjinä ja halusivat jatkaa yrittäjinä myös tulevaisuudessa. Yksi yrittäjä toivoi yrityksensä menestyvän niin hyvin, että voisi jopa laajentaa yrityksensä toimin- taa. Vain yksi haastateltava suhtautui yrityksensä tulevaisuuteen negatiivisesti lamasta johtuen.

Yrityksen tulevaisuuden päätän vuoden lopussa, kun näen kaikki verojutut, tulee tappiota vai ei. Kannattaako jatkaa, ensimmäinen vuosi näyttää. Minulla on haave, että joku toinen ulkomaalainen perustaisi oman yrityksensä minun kanssani saman katon alle. (Haastateltava 1.)

Odotan kaikkea positiivista ja että yritys kasvaa. (Haastateltava 2.)

Tulevaisuuden nähden on vähän heikkoa, kun on tää lama. (Haastateltava 3.)

Haluaisin auttaa ihmisiä ilmaiseksi mutta se ei valitettavasti ole mahdollista, kun ei ole sponsoria. Se on unelma, koska on paljon ihmisiä, jotka tarvitsevat apua ja niillä ei ole vara maksaa sitä apua. (Haastateltava 4.)

Kysytyämme samaa asiaa **kokeneilta yrittäjiltä**, kolme heistä näki yrityksensä tulevaisuuden positiivisena. Yksi toivoi, että töitä riittää ja pystyy kehittämään itseään. Toinen yrittäjä näki yrityksensä tulevaisuuden jopa loistavana. Kolmas yrittäjä näki yrityksensä tulevaisuuden myös hyvänä, jos asiakkaita riittää. Vain yksi yrittäjä suhtautui tulevaisuuteen epäillen.

Kun töitä riittää, niin tulevaisuuskin on hyvä. Töiden mukaan tulevaisuutta pystyy kehittämään. (Haastateltava 7.)

Tulevaisuuden näkymät ovat loistavat. Ulkomaalaisille on vähän tärkeämpi kuin paikallisille asukkaille saavuttaa jotain. Aina hänen pitäisi todistaa itselleen ja muille, että hän osaa jotain ja saavuttaa jotain. Mitä sitten on järkeä asua josain ulkomailla, jos e tee mitään tai jos ei saa mitään. (Haastateltava 5.)

Kun asiakkaita riittää, tulevaisuuskin on hyvä. Kun on yrittäjä, niin voi tehdä, mitä itse haluaa. (Haastateltava 6.)

Negatiivisesti tulevaisuuteen suhtautunut yrittäjä näki tulevaisuuden epävarmana sen vuoksi, että saman alan yrittäjiä on liikaa, eikä asiakkaita tule millään riittämään kaikille.

Samaa liikettä on monta, ei riitä mitenkään asiakkaat. pitäisi olla saman alan yrityksiä just tietty määrä tietyssä paikassa, että riittäisi kaikille asiakkaita. (Haastateltava 8.)

Kysyimme kaikilta kahdeksalta haastateltavalta, suosittelisivatko he yrittäjyyttä muillekin ulkomaalaisille keinona työllistyä. Kaikki haastateltavat olivat valmiita

suosittelemaan yrittäjyyttä muillekin ulkomaalaisille. Yrittäjät olivat yksimielisiä siitä, että yrityksen perustamisen edellytyksenä on kuitenkin hyvä suomen kiel taito ja osallistuminen yrittäjyyskurssille.

Totta kai suosittelen yrittäjyyttä muillekin maahanmuuttajille. Suomessa on se hyvä puoli, että on laki, jota pitää noudattaa. Se on niin selvää. (Haastateltava 2.)

Suosittelen ilman muuta yrittäjyyttä maahanmuuttajille. Varsinkin, jos ei ole korkeasti koulutettu. Jos ei ole huippuosaamista, on vähän hankala saada kunnan työpaikkaa. Se on vähän niin kuin pakko yrittää jotain. Se on parempi, kuin istua kotona, kunnes työvoimatoimisto tarjoaa jotain tai elää sosiaaliavulla. Suositte len lämpimästi ja lempeästi yrittäjyyttä. (Haastateltava 5.)

Kummastakaan ryhmästä yksikään yrittäjä ei kuulunut mihinkään yrittäjäjärjestöön. Syyksi tähän he mainitsivat ajanpuutteen ja tietämättömyyden yrittäjäjärjestöjen toiminnasta. Muutama haastateltava oli kuitenkin sitä mieltä, että tulevaisuudessa olisi hyvä kuulua johonkin yrittäjäjärjestöön.

En vielä kuulu mihinkään yrittäjäjärjestöön, mutta jos mie jatkan, sen jälkeen on pakko liittyä johonkin. En vielä kuulu esimerkiksi Etelä-Karjalan yrittäjiin, koska en tosiaankaan tiedä jatkanko. Mie en tiedä minkälaista apua mie saisin Etelä-Karjalan yrittäjistä. (Haastateltava 1.)

En kuulu mihinkään yrittäjäjärjestöön, mutta voisin tietysti liittyä. (Haastateltava 3.)

Itse asiassa minun pitäisi kuulua johonkin yrittäjäjärjestöön. Minun pitäisi kuulua Etelä-Karjalan yrittäjiin. Mä en tiedä, miksen tähän mennessä kuulu siihen, mutta varmasti lähiaikoina haluan olla siellä mukana. (Haastateltava 5.)

Projektiyrittäjistä vain yksi piti tarpeellisena verkostoitua muiden ulkomaalais taustaisten yrittäjien kanssa. Kaikkien muiden mielestä verkostoituminen oli tarpeetonta. **Kokeneet yrittäjät** olivat kaikki sitä mieltä, että ei ole mitään tarvetta verkostoitua toisten ulkomaalaistaustaisten yrittäjien kanssa.

Verkostoituminen muiden ulkomaalaisten yrittäjien kanssa voisi olla hyvä. Minulla on jo paljon yhteistyötä muiden yrittäjien kanssa. (Haastateltava 4.)

Jos osaat suomen kielen, ei tarvitse verkostoitua muiden ulkomaalaisten yrittäjien kanssa. Kyllä ne yhteistyökumppanit löytyy suomalaistenkin parista. (Haastateltava 7.)

Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien ei ole tarvetta verkostoitua keskenään. Miun mielestä on paljon järkevämpää olla suomalaisten mukana, koska en mie näe mitään syytä erotella. (Haastateltava 5.)

Selvitystämme tukee myös Lähdesmäen ja Savelan (2006) tutkimus, jonka mukaan maahanmuuttajayrittäjät toimivat harvoin yrittäjyhdistyksissä tai muilla yrittäjille tarkoitetuilla foorumeilla. Yrittäjyyteen liittyvissä kysymyksissä maahanmuuttajien tärkeimmät keskustelukumppanit ovat usein muita maahanmuuttajayrittäjiä. Tämä taas ei välttämättä lisää parhaalla mahdollisella tavalla heidän tietämystään yrittäjyyteen liittyvistä normeista ja suomalaisesta yrittäjyyskulttuurista. (Lähdesmäki & Savela 2006, 37.)

8.7 Momentin tunnettavuus

Etelä-Karjalan monikulttuurinen palvelukeskus Momentti on aloittanut toimintansa 1.10.2008. Se on tarkoitettu Etelä-Karjalan alueella asuville maahanmuuttajille sekä kaikille monikulttuurisuudesta ja monikulttuurisuustoiminnasta kiinnostuneille.

Palvelukeskus Momentissa on tarjolla maahanmuuttajille erilaisia työllistymiseen, kouluttautumiseen ja kotoutumiseen liittyviä palveluja. Momentista saa matalan kynnyksen apua ja neuvontaa erilaisissa elämän asioissa. Siellä järjestetään erilaisia tapahtumia, koulutuksia, työnhakuiltoja ja monikulttuurista toimintaa.

Palvelun tarjoajana on Maahanmuuttajaresurssit käyttöön -hanke, jossa osatoimijoina ovat Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy, Laptuote-säätiö ja Lappeenrannan kaupunki. Pääasialliset rahoittajat ovat Kaakkois-Suomen TE-keskus ja Lappeenrannan kaupunki. (Momentti - Etelä-Karjalan monikulttuurinen palvelukeskus 2009.)

Projektiyrittäjistä Momentti oli tuttu paikka kolmelle yrittäjälle. Yksi yrittäjä ei ollut kuullut koko paikasta eikä sen toiminnasta. Yrittäjät, jotka olivat tietoisia Momentin toiminnasta, kaipasivat sinne monipuolisempaa toimintaa. Heidän mielestään siellä pitäisi olla muutakin kuin kielikursseja. Yksi yrittäjä ihmetteli, miksi Momentissa järjestettävistä kursseista ja tapahtumista ei ilmoiteta esimerkiksi sähköpostilla.

Miksei lähetetä tietoa meille sähköpostilla koulutuksista, kursseista ja projekteista. Mistä me tiedetään, mitä siellä on. Sähköpostilla menisi kaikille tiedot. Jos minä menen Momenttiin ja nään, että siellä on jokin kurssi menossa, enkä ole tiennyt. Samat ihmiset käy aina Momentissa. Jos ne ei mene, kukaan ei käy siellä. Kymmenen tai kaksikymmentä ihmistä käy. (Haastateltava 1.)

Kielikurssit ei yksin auta, tarvii suomalaisen keskustelukaverin. Suomalainen perhe ja ulkomaalainen perhe pitäisi yhdistää minun mielestä kulttuurin takia. Momentissa toimintaa pitäisi olla ulkomaalaisten tarpeen pohjalta. (Haastateltava 3.)

Ei olla ikinä kuultu Momentista ja sen toiminnasta. (Haastateltava 2.)

Kokeneista yrittäjistä kahdelle Momentin toiminta oli tuttua. Toisen mielestä Momentin toiminta oli todella hyvä asia. Siellä ulkomaalaiset voivat tutustua toisiinsa ja perheet voivat pitää yhdessä hauskaa. Toinen yrittäjä kävisi mielellään Momentissa, mutta ei työkiireidensä takia ehdi. Hän piti kuitenkin toimintaa tarpeellisena. Kaksi yrittäjää ei ollut tutustunut Momentin toimintaan. Kumpikin heistä luuli sen olevan tarkoitettu ainoastaan venäläisille.

Momentti on paikka, jossa kaikilla on samat säännöt. Sellainen, joka on juuri muuttanut Suomeen, saa Momentista monenlaista apua. (Haastateltava 5.)

Momentti ei ole tuttu paikka. Onks se tää venäläisille tarkoitettu? Itse asiassa mä juttelin yhden suomalaisen tutun kanssa ja hän kertoi minulle, että torin laidalla, missä on Pohjolan tilat, siellä on avattu. Miten mä ymmärsin, että se on niinku venäläisseura. Mä oon ymmärtäny edelleenkin, että se on venäläisille. (Haastateltava 6.)

Momentin toiminta ei ole tuttua minulle. Missä se on? Onko siellä paljon ulkomaalaisia? (Haastateltava 7.)

Haastatteluissa päällimmäisenä nousi esiin, että yrittäjien mielestä Momentin toiminnasta pitäisi tiedottaa laajemmin, mitä kursseja ja minkälaista toimintaa siellä järjestetään. Monet haastattelemistamme yrittäjistä olivat siinä uskossa, että Momentti on tarkoitettu vain venäläisille ja että siellä järjestetään ainoastaan kielikursseja.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön työstämisen aloitimme alkuvuodesta 2009, ja koko opinnäytetyöprosessi on kestänyt noin vuoden verran. Opinnäytetyön tekeminen on ollut haasteellista ja aikaa vievää. Teoriaosuuden kirjoittaminen tuntui hankalalta, koska kummallakaan meistä ei ollut kokemusta vastaavanlaisen tekstin kirjoittamisesta lähdeviitteineen. Aineiston analysointi tuntui myös vaikealta, koska aikaisempi kokemus puuttui. Oman oppimisemme kannalta haastattelutilanteet olivat opettavaisia ja mielenkiintoisia kokemuksia, vaikka alussa olikin jännitystä ilmassa molemmin puolin. Tulevan ammattimme (sosionomi AMK) kannalta tutustuminen maahanmuuttajayrittäjiin avarsi näkemystämme maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan kaiken kaikkiaan. Saimme paljon monipuolista perustietoa myös yrittäjyydestä opinnäytetyöprosessin aikana.

Selvitystyömme tuloksista päätellen perusteltua olisi, että maahanmuuttajayrittäjät voisivat hyödyntää olemassa olevia palveluja mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Palveluiden tulisi olla asiakaslähtöisesti organisoituja, kuten Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n tarjoamat yritysneuvonnan palvelut ”yhden luukun” -periaatteella ovatkin. Suomessa yleinen palvelujärjestelmien monimutkaisuus voi aiheuttaa sen, että palveluja ei osata käyttää tai niistä ei tiedetä.

Tällä hetkellä tarkkoja lukumääriä maahanmuuttajataustaisista yrittäjistä ei ole saatavilla. Yhtenä jatkoselvitysaiheena työllemme voisi olla, kuinka paljon maahanmuuttajataustaisia yrityksiä on olemassa. Samalla voisi selvittää, miksi tarkkoja lukumääriä ei ole saatavilla. Haastattelemistamme yrittäjistä yksikään ei kuulunut mihinkään yrittäjäjärjestöön eikä ollut kiinnostunut verkostoitumisesta.

Toinen selvityksen kohde voisi olla se, kuinka paljon yrittäjyhdistyksissä on jäseninä maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä ja miten yleistä on verkostoituminen. Olisi mielenkiintoista myös tietää, miten mentorointi edistää maahanmuuttajataustaisten yritysten perustamista.

Ulkomaalaistaustaisten yrityksen perustajien hankaluudet eivät niinkään liity heidän kulttuuritaustansa, josta mahdollisesti aiheutuvat vaikeudet ovat olleet etukäteen tiedossa. Sen sijaan ongelmana on erityisesti ollut suomalaisten viranomaisten valmius tarjota ulkomaalaistaustaisille yrityksille neuvontaa ja opastusta yritystoiminnan aloittamisessa.

Suomi tarvitsee lisää osaajia ulkomailta yrittäjäsektorille. Osa Suomen nykyisistä suuryrityksistä on aikanaan syntynyt juuri ulkomaalaistaustaisten yrittäjien toimeliaisuuden ansiosta. Kun on palava halu toteuttaa unelmaansa ja luoda uutta, silloin yrittäjyys on varteenotettava vaihtoehto. Jos lisäksi uskoo ideoonsa ja on valmis työskentelemään sen eteen, oma yritys on hyvä tapa turvata työ ja elanto.

Yrittäjyys ei ole ainoastaan oman yrityksen perustamista, sen hoitamista ja kehittämistä, vaan yrittäjyyttä tarvitaan myös opiskelussa, työnhaussa ja työssä toisen palveluksessa. Työelämässä arvostetaan samoja ominaisuuksia, joita yrittäjissäkin on. Yrittäjyys on nimittäin oikeaa asennetta, päättäväisyyttä, motivaatioita, halua oppia uutta, kykyä tehdä asioita oikein, kykyä tehdä oikeita asioita ja omatoimisuutta.

Usein unohdetaan, että maahanmuuttajan mielessä palaa kova yrittäjyyden into. Yrittäjinä he pystyvät työllistämään muita, maksamaan veroa. Suurin este maahanmuuttajien yrittäjyydelle on pääoman, tiedon ja koulutuksen puute. Yrittäjyyskoulutuksen pitäisi olla tarvelähtöistä ja tiedonkulkua tulisi tehostaa.

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat ryhtyvät yrittäjiksi kantaväestöä innokkaammin. Maahanmuuttajat näkevät yrittäjyyden väylänä yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen ja arvostukseen. Joillekin maahanmuuttajille yrittäjyys on paras keino ansaita elantonsa vieraassa maassa ja kulttuurissa.

Vieras maa ja kulttuuri asettavat kuitenkin omat haasteensa yrityksen perustamiselle. Kieli ja kulttuuri asettavat ulkomaalaiselle omat vaikeutensa missä tahansa työskentelyssä saati sitten yrittäjyydessä. Tähän kun lisää yrittäjyyden mukanaan tuoman byrokratian, verotus- ja pankkiasiat, niin saamme vain ihmetellä, miten kukaan maahanmuuttaja jaksaa läpikäydä yrittäjäksi tulemisen prosessin.

Maahanmuuttajan elämässä kaksi kulttuuria kohtaa päivittäin pienissäkin askareissa saati sitten yrittäjyydessä. Maahanmuuttajat ovat jo teoriassa hyviä yrittäjiä. Jo päätös muuttaa toiseen maahan huolimatta kaikista kulttuurin aiheuttamista ongelmista on merkki yrittäjälle soveliaasta luovasta ajattelutavasta. Ulkomaalaisissa on siksi myös tulevaisuuden yrittäjäpotentiaalia. Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön ikärakenne poikkeaa myös kantaväestön ikärakenteesta, sillä ulkomaalaisten joukossa on keskimääräistä enemmän työikäisiä.

Maahanmuuttajayrittäjät laajentavat Suomen osaamispohjaa, jota väestön ikääntyminen uhkaa kaventaa. Suomen työmarkkinoilta on ikääntymisen takia alkanut poistua enemmän työvoimaa kuin sinne tulee. Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajayrittäjät edesauttavat yhteiskunnan monimuotoistumista, mikä taas heijastuu yritteliäisyyden ja innovatiivisuuden lisääntymisenä. Maahanmuuttajista tulee osa sitä yhteiskuntaa, johon he muuttavat. Suomessa on ollut maahanmuuttajia vasta vähän aikaa ja määrällisesti vähän verrattuna moneen muuhun eurooppalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajayrittäjyyden vaikutuksia yhteiskuntaan ja kansantalouteen on tutkittu toistaiseksi melko vähän.

LÄHTEET

Ahtonen, S., Jussila, M. & Kotisaari, L. 2003. Maahanmuuttaja työelämässä. Maahanmuuttajien asettuminen työelämään ja yrittäjyyteen Jyväskylässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Arajärvi, P. 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009.

Eskola, J., Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Finnvera Oyj 2009a. Naisyrittäjälaina.
<http://www.finnvera.fi/fin/Lainat/Naisyrittajaelaina> (Luettu 12.12.2009)

Finnvera Oyj 2009b. Yrittäjälaina. <http://www.finnvera.fi/fin/Lainat/Yrittajaelaina> (Luettu 12.12.2009)

Forsander, A. 2004. Maahanmuuton merkitys väestökehityksen kannalta. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 31/2004. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Harakkamäki, L. 2007. Seitsemän maahanmuuttajanaisen polku työhön. Teoksessa Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki

Harju, J. & Pulkkinen, T. 2004. Uusien ja vähän aikaa toimineiden mikroyritysten neuvontapalvelut. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 23/2004.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Helsinki: Tammi

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hurtig, J. 2007. Rajan ja erojen maisema. Teoksessa (toim.) Jäppinen, J., Hurtig, J. & Törrönen, M. Arjen polkuja ja kohtaamisia. Venäläistaustaiset maahanmuuttajat ja palvelujärjestelmä Kaakkois-Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, 113–141.

Huttunen, L. 2005. Etnisyys. Teoksessa Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja, kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 117–160.

Iivanainen, P. 2008. Muu maa mustikka? Maahanmuuttajat Etelä- Karjalassa. Lappeenranta: Etelä-Karjalan liitto.

Ilmoniemi, M., Järvensivu, P., Kyläkallio, K., Parantainen, J. & Siikavuo, J. 2009. Uuden yrittäjän käsikirja. Helsinki: Talentum

Jaakkola, M. 2005. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987–2003. Työpoliittinen tutkimus 286. Helsinki: Työministeriö.

Joronen, T. & Ali, A. A. 2000. Maahanmuuttajien yritystoiminta Suomessa 1990-luvulla. Teoksessa Trux, M-L. (toim.) Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä. Juva: WS Bookwell Oy, 203–260.

Joronen, T., Salmenkangas, M & Ali, A. 2000. Maahanmuuttajien yrittäjyys Helsingin seudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Joronen, T. 2005. Maahanmuuttajat yrittäjinä. Teoksessa Matti Hannikainen (toim.) Työväestön rajat. Saarijärvi: Työväen historia ja perinteen tutkimuksen seura 2005, Väki voimakas 18, 161–187.

Joronen, T. 2006. Maahanmuuttajat, monikulttuurisuus ja työelämä. Teoksessa Pehkonen A. (toim.) Monikulttuurisen osaamisen ja kehittäminen ja vahvistaminen Itä-Suomessa. Kuopio: Itä-Suomen maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen – pilottihankkeen (ISMO) tutkimusosan loppuraportti, 51–74.

Jumpponen, J., Ikävalko, M. & Karandassov, B. 2009. Venäläisvetoinen yrittäjyys Suomessa. Lappeenranta University of Technology, Northern Dimension Research Centre, Publication 55. Lappeenranta.

Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007. Maahanmuuttajayrittäjyys Suomessa - Nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisu ja 6/2007. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Keksintösäätiö 2009.

<http://www.yrityssuomi.fi/default.aspx?ContentID=9863&Node=13019>

(Luettu 12.12.2009)

Kielikoulutuspoliittinen projekti, KIEPO 2005–2007. Maahanmuuttajien kielikoulutus.

<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/tutkimus/projektit/kielo/maahanmuuttajat>

(Luettu 13.12.2009)

Kirjanen, O. 2008. Arki uudessa maassa. Maahanmuuttajan arki-hankkeen raportti. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Lappeenranta: Digipaino.

Koulutus ja kurssit 2009 / Yrittäjyys.

http://www.koulutus.fi/yritysjyys___587___html (Luettu 13.12.2009)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1999/493.

Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015. Lappeenrannan kaupunginkanslian julkaisu ja 2008:2. Lappeenranta.

- Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy 2009.
- Lith, P. 2007a. Maahanmuuttajat ovat erilaisia yrittäjinä. Kuntapuntari 4, 20–24.
- Lith, P. 2007b. Maahanmuuttajien yrittäjäyys on kasvussa. Kuntalehti 4, 37.
- Lith, P. 2007c. Työnteko yli rajojen lisääntyy. Tieto & trendit 7, 12–17.
- Lonka, H. & Seila, S. 2008. Yrittäjätulokas juuttuu byrokratiaan. Helsingin Sanomat 25.6.2008.
- Lähdesmäki, M., Savela, T. 2006. Tutkimus maahanmuuttajien yrittäjäyyskoulutuksen vaikuttavuudesta. Case Pro Maahanmuuttajayrittäjä-koulutus. Oulu: Siirtolaisinstituutti.
- Maahanmuuttovirasto 2009. Tilastot
<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=1945> (Luettu 14.11.2009)
- Martikainen, M. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki.
- Momentti – Etelä-Karjalan monikulttuurinen palvelukeskus 2009.
- Nordea. Rahoitus 2009.
<http://www.nordea.fi/Yritykset+ja+yhteis%C3%B6t/Yrityksen+vaiheet/Aloittava+yritys/Rahoitus/969632.html> (Luettu 12.12.2009)
- Peltola, U. & Metso, L. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 79/2008. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Rantanen, M-L. 2008. Ei enää pakosta yrittäjäksi. Monitori 3, 17.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere:Tammer-Paino Oy.
- Salmela, A. L., Piippo, J. & Haapaniemi, J. 2004. Yrittäjäsanoja maahanmuuttajille. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Saukkonen, P. 2007. Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka: taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle. Cuporen verkkojulkaisu 1/2007.
http://www.cupore.fi/documents/monikulttuurisuus_tauostatietoja.pdf (Luettu 13.11.2009)
- Simola, A. 2008. Tervetullut työvoimaksi. Työperäinen maahanmuutto mediasa. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisu A. Tampere.
- Sisäasiainministeriö 2008. Kotouttamisselonteko: Monipuoliset tarpeet huomioitava kotouttamisen toimeenpanossa. Helsinki.

Sisäasiainministeriö 2009. Inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmää muutetaan. <http://www.intermin.fi> (Luettu 9.1.2010)

Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Suomen 4H-liitto 2009. 4H-järjestö. TOP-yrittäjyyskasvatus – väline 4H-harrastustoimintaan. http://www.4h.fi/4h-jarjesto/toiminnan_painopisteet/yrittajyyskasvatus/top_in_pedagogiikka/ (Luettu 11.12.2009)

Suomen bisnesenkelit ry 2009. Mitä ovat bisnesenkelit? <http://www.ledi.fi/bisnesenkelit/bisnesenkelit.html> (Luettu 12.12.2009)

Suomen Yrittäjät 2009a. Aina kannattaa yrittää. www.yrittajat.fi (Luettu 14.12.2009)

Suomen Yrittäjät 2009b. Mitä on yrittäjyys? http://liike.epedu.fi/liikeala/verkko_opetus/yrittajyys_etelapohjanmaalla/luku1.htm (Luettu 11.12.2009)

Sutinen, M. & Viklund, E. 2004. Yrittäjyys: Kaikki mitä olet halunnut tietää yritystoiminnasta mutta et ole tiennyt keneltä kysyä. 9. uudistettu painos. Kuopio: Savonia-ammattikorkeakoulu.

Taloudellinen tiedotustoimisto 2009. Yrittäminen on vahva vaihtoehto. <http://www.tat.fi/Opettajat/Yrittajyys> (Luettu 11.12.2009)

Tarvas, T. 2008. Uusia hankkeita yrittäjyyden tukemiseksi. Monitori 3, 17.

Tekes – Teknologian kehittämiskeskus 2009. Tekes – Ideasta liiketoimintaa. <http://www.yrityssuomi.fi/default.aspx?ContentID=10111&NodeID=13019> (Luettu 12.12.2009)

Tiittula, L. 2005. Monikulttuurisuus ja viestintä. Teoksessa Pitkänen, P. (toim.) Kulttuurien välinen työ. Helsinki: Edita Prima Oy, 123–135.

Tilastokeskus 2009. Maahanmuuttoa ja muuttovoittoa ennätysmäärä 2008. http://tilastokeskus.fi/til/muutl/2008/muutl_2008_2009-05-20_tie_001_fi.html (Luettu 24.10.2009)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinokeskus 2009. Yrityksen perustajan opas. Helsinki. Keskuskauppakamarin Palvelu Oy, 26–28.

Työ- ja elinkeinotoimisto 2009a. Starttiraha – aloittavan yrittäjän tuki.
http://www.mol.fi/mol/fi/04_yrittaminen/05_starttiraha/index.jsp
(Luettu 13.12.2009)

Työ- ja elinkeinotoimisto 2009b. Yhteishankintakoulutus.
http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/03_yhteishankintakoulutus/index.jsp (Luettu 13.12.2009)

Työ- ja elinkeinotoimisto 2009c. Yrittämisen tuki.
http://www.mol.fi/mol/fi/04_yrittaminen/index.jsp (Luettu 13.12.2009)

Wahlbeck, Ö. 2005. Turkkilaiset maahanmuuttajat yrittäjinä Suomessa. Janus 1, 50–51.

Vartia, M., Bergholm, B., Giorgiani, T., Rintala-Rasmus, A., Riala, R. & Salmi-
nen, S. 2007. Monikulttuurisuus työn arjessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Voima, K. 2005. Maahanmuuttajien työllistymisen kysymyksiä sosiaali- ja terve-
ysalalla. Diakonia- ammattikorkeakoulun julkaisuja D Työpapereita 32. Helsinki.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2006. Hallituksen politiikkaohjelmat, yrittäjyys.

Yrittäjän ammattitutkinto 2009. Koulutusesite.

Yritystulkki 2009. Yrittäjän oma rahoitus.
http://www.jdc.fi/filebank/12602-YT6_Cursor_090928.pdf (Luettu 12.12.2009)

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. TAUSTATIEDOT

Sukupuoli

Ikä

Lähtömaa

Kuinka kauan olette asunut Suomessa?

Mikä on koulutuksenne lähtömaassa?

Mikä on koulutuksenne Suomessa?

Kuinka hyvä on suomen kielen taitonne?

2. YRITTÄJYYS JA KOKEMUKSET YRITTÄJYYDESTÄ

Mitkä olivat syyt yrittäjäksi ryhtymiseen?

Minkä alan yrittäjä olette?

Onko yrityksenne koulutustanne vastaavalta alalta?

Kuinka kauan olette toiminut yrittäjänä suomessa?

Työskentelettekö yksin?

Osallistuuko perheenne yritystoimintaan?

Oletteko palkannut / onko aikomuksenne palkata ulkopuolista työvoimaa?

Mitä ongelmia olette kokenut yrityksenne perustamisvaiheessa / toiminnan aikana?

Missä asioissa koette onnistuneenne hyvin?

3. PALVELUJEN TARVE YRITYKSEN PERUSTAMISVAIHEESSA / YRITYSTOIMINNAN AIKANA

Mistä saitte apua yrityksen perustamisessa?

Oliko saatu apu riittävää?

Minkälaisia palveluja olette käyttäneet?

Ovatko käyttämäenne palvelut olleet maksullisia vai maksuttomia?

4. KOKEMUKSET KÄYTTÄMISTÄNNE PALVELUISTA

Oletteko tyytyväinen saamiinne palveluihin?

Millä kielellä teitä on palveltu?

Onko teillä kehittämissuhteita palveluiden suhteen?

Onko Momentin toiminta teille tuttua?

5. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Minkälaisena näette yrityksenne tulevaisuuden?

Suosittelisitko yrittäjyyttä muillekin maahanmuuttajille keinona työllistyä?

Kuulutteko johonkin yrittäjäjärjestöön/ yhdistykseen?

Onko mielestänne tarpeellista verkostoitua muiden ulkomaalaistaustaisten yrittäjien kanssa?